

Ravasz László

Szegedi Törvényszék

címzetes táblabíró

Bírói függetlenség és a tisztességes eljáráshoz való jog

Debreceni Jogi Műhely, 2015. évi (XII. évfolyam) 3-4. szám (2015. december)

DOI [10.24169/DJM/2015/3-4/6](https://doi.org/10.24169/DJM/2015/3-4/6)

Bevezetés

A jelenlegi magyar igazságszolgáltatási rendszerrel kapcsolatban mind a magyar, mind a nemzetközi sajtóban, illetve a politikai döntéshozók körében is alapvető kérdésként vetődik fel az, hogy a magyar bírói szervezeti rendszer függetlennek tekinthető-e. A mérvadó véleményformálók azt hangsúlyozzák, hogy az intézményi szintű bírói függetlenség megléte az az alkotmányos alapelv, amelyen áll, vagy bukik a jogállami igazságszolgáltatás. Ezen véleményük kifejtése során soha nem ejtenek szót arról, hogy az egyéni bírói függetlenség és a tisztességes eljáráshoz való jog milyen szerepet tölt be a jogállami igazságszolgáltatási rendszerben. A bírói egyéni függetlenség és a tisztességes eljáráshoz való jog szerepének és egymáshoz való viszonyának feltárása nélkül nem érhető meg az, hogy milyen feltételek szükségesek ahhoz, hogy jogállami igazságszolgáltatási rendszerről beszélhessünk. Mindezekre tekintettel elengedhetetlen annak vizsgálata, hogyan érvényesülnek ezen alapjogok a magyar bírósági szervezeti rendszeren belül.

A szervezeti és az egyéni bírói függetlenség kritériumai

Ennek keretében szükségesnek tűnik annak tisztázása, hogy jelenleg beszélhetünk-e Magyarországon független igazságszolgáltatásról, vagy egyéni bírói függetlenségről. A tágabb értelemben vett bírói függetlenség két részből tevődik össze, egyrészt a bíróságok szervezeti függetlenségéből másrészt az egyéni bírói függetlenségből. A bíróságok szervezeti függetlensége és a bírók egyéni függetlensége nem azonos fogalmak. Fontos kiemelni, hogy a bírói szervezeti rendszer függetlenségének megléte előfeltétele az egyéni bírói függetlenségnek. Emellett azt is le kell szögezni, hogy ha egy adott államban független a bírói szervezeti rendszer, az még önmagában nem feltételezi az egyéni bírói függetlenségnek a rendszeren belüli meglétét is. A sajtóban és a politikai közbeszédben általában a tágabb értelemben vett bírói függetlenségről beszélnek, és nem tesznek különbséget a szervezeti és az egyéni bírói függetlenség között összesen ezzel ezt a két fogalmat. Így szükségesnek tűnik az, hogy a szervezeti és az egyéni bírói függetlenség kritériumait kiemelten külön-külön is vizsgáljuk.

A szervezeti függetlenséget két oldalról lehet vizsgálni. A bírósági rendszernek az államszervezeten belüli függetlenségét szervezeti szinten alapvetően a külső igazgatás mikéntje határozza meg. A belső igazgatás jogállami színvonala pedig elsősorban a bírói egyéni függetlenség érvényre jutását befolyásolja. A bírósági rendszernek az államszervezeten belüli függetlenségének alapvető kritérium az, hogy a bírósági szervezeti rendszer a többi hatalmi ágtól relatíve elkülönült önálló igazgatási és irányítási rendszerrel rendelkezzen. Emellett szükséges az is, hogy a bírósági szervezeti rendszer a működéséből eredő károkért önállóan feleljen illetve, hogy rendelkezzen a működéshez szükséges vagyonnal, és ennek felhasználásáról szabadon dönthessen. Ezen államszervezeti kritériumok alapján a bírói szervezeti rendszernek a többi hatalmi ágtól

való relatív függetlensége a 80-as években is nagyrészt biztosított volt. A bíróságok központi külső igazgatását - a Legfelsőbb Bíróságot kivéve - az Igazságügyi Minisztérium végezte, amely azonban nem befolyásolta a szervezeti függetlenség meglétét. A nyilvánvalóan független bírósági szervezeti rendszerrel rendelkező Németországban és Ausztriában is a bíróságok központi igazgatását az Igazságügyi Minisztérium látta el abban az időben is. A belső igazgatás tekintetében regionálisan - de a Legfelsőbb Bíróságnál országos szinten is - teljes volt a szervezeti függetlenség, mivel mind a Legfelsőbb Bíróság, mind a megyei bíróságok egyszemélyi elnöki vezetés alatt álltak, és ezen elnökök nem voltak közvetlenül alárendelve semmilyen helyi államigazgatási vagy pártszervezetnek. E mellett minden regionális bíróságnak és a Legfelsőbb Bíróságnak is önálló költségvetése volt. Itt kell kihangsúlyozni, hogy államszervezeti szinten szervezetileg volt relatíve független ekkor a bírósági szervezeti rendszer. Szociológia értelemben természetesen ezidőben nem beszélhetünk tágabb értelemben vett bírói függetlenség meglétéről, mivel teljesen hiányzott ekkor az egyéni bírói függetlenség. Ez a relatív szervezeti függetlenség azért alakulhatott, ki ebben az időszakban, mivel az államhitelek feltételeként bizonyos demokratizálást is elvártak a nyugati országok, illetve a bírósági döntések befolyásolására a szervezeti függetlenség megléte esetén is lehetősége volt a párt illetve az állami szerveknek. A 80-as években is az egyéni bírói függetlenség hiányára támaszkodva befolyásolták az egyedi bírói döntéseket. A pártszervek már ekkor is a bíró egyéni a bírósági vezetők általi befolyásolására helyezték a hangsúlyt, amihez már nem volt szükség egy alárendelt és mindenki számára elfogadhatatlan közvetlen és nyílt pártirányítás alatt álló bírósági szervezeti rendszerre. Ezen megállapítások a szerző egyéni elemzésén illetve a szervezetszociológia általános elvein alapulnak.[1]

A rendszerváltást követően a bíróságok szervezeti függetlensége egyre jobban megerősödött. Az 1997. évben elfogadott új bírósági szervezeti és jogállási törvény, az 1997. évi LXVI. tv. (a régi Bszi.) és az 1997. évi LXVII. tv. (a régi Bjt.) ezt olyan abszolút szintre emelte, amely már bizonyos szinten veszélyeztette a hatalmi ágak egyensúlyát.[2] Ezen változtatott a 2012. évben hatályba lépett új Bszi. és Bjt. (a 2011. évi CLXI. tv. és a 2011. évi CLXII. tv.) A fenti jogszabályok az elfogadásuk után bizonyos korrekcióra szorultak, mivel nem mindenben biztosították a bíróságok szervezeti függetlenségét. Ezen gyors változtatások után államszervezeti szinten már ismét függetlennek tekinthetjük a magyar bírósági szervezeti rendszert.

A fenti megállapítást támasztja alá, hogy a bíróságok tekintetében a külső igazgatási funkciót ugyanúgy, mint korábban az Országgyűlés 2/3-os döntéssel gyakorolja. (korábban OIT Elnöke, Legfelsőbb Bíróság Elnöke, most OBH Elnöke, Kúria Elnöke megválasztása). A belső igazgatás problémái pedig elsősorban az egyéni bírói függetlenséget érintik és nem a szervezeti függetlenséget. Egyébként a Velencei Bizottság 2012. október 15. napján kelt CDL-AD(2012)020 számú állásfoglalása is ezt támasztja alá. Így megállapíthatjuk, hogy a magyar bírói szervezeti rendszer államszervezeti szinten hosszú évtizedek óta függetlennek tekinthető.

A magyar bírói szervezeti rendszer legnagyobb problémáját így elsősorban az egyéni bírói függetlenség hiánya, vagy korlátozott volta jelentette illetve jelenti. A korábbi és a jelenlegi struktúrában is a központi és a helyi vezetői jogosítványok elsősorban nem a szervezeti függetlenséget befolyásolták illetve befolyásolják, hanem az egyéni bírói függetlenséget. A jelenlegi vezetői jogkörök is alapvetően az egyéni bírói függetlenség korlátozására irányulnak. A fentiekre figyelemmel szükséges meghatározni azt, hogy mit jelent az egyéni bírói függetlenség. Az Alaptörvény 26. cikk (1) bekezdése szerint: „A bírák függetlenek, és csak a törvénynek vannak alárendelve, ítélkezési tevékenységükben nem utasíthatóak.” Eszerint egyéni bírói függetlenségről akkor beszélhetünk, ha a bíró mindentől (kivéve a jogszabályokat) és mindenkitől függetlenül hozhatja meg az egyedi ügyekben a döntését.

Az egyéni bírói függetlenség csak akkor valósulhat meg, ha a bíró nemcsak a bírói szervezeti rendszeren kívüli, hanem a szervezeten belüli befolyástól mentesen is hozhatja meg az egyedi ügyekben a döntését. Itt kell megjegyezni, hogy az Alkotmánybíróság és az EJEB határozata szerint is sérült a bírák egyéni függetlensége a 2012. évben történt bírói kényszernyugdíjazások esetén. Így megállapíthatjuk, hogy bizonyos esetekben a törvényhozó hatalom által meghozott jogszabály is sértheti az egyéni bírói függetlenséget, ezért az új Bjt-t mindenképpen korrigálni kellett. De az is tény, hogy nemcsak a szervezeten

kívülről jövő befolyások veszélyeztethetik az egyéni bírói függetlenséget, hanem a bírósági vezetők és a központi bírósági igazgatási szervek által kifejtett vagy a szervezeten belüli egyéb befolyások is.[3]

Hatását tekintve – mivel ezek a leggyakoribbak - a szervezeten belüli befolyások a legveszélyesebbek az egyéni bírói függetlenségre. A belső szervezeti befolyásolás kivédésének vagy minimálisra csökkentésének előfeltétele az, hogy a bíró egzisztenciáját érintő kérdések rendezésekor olyan garanciális szabályokat alkalmazzanak, amelyek e vonatkozásban kizárják a szubjektív vezetői döntés lehetőségét. Ilyen garanciális szabálynak tekinthető az automatikus szignálási rend, a bírósági vezető szubjektív értékelésétől független (pl.: pontrendszeren vagy szolgálati időn alapuló) objektív bírói javadalmazási, kinevezési, értékelési és előmeneteli valamint számonkérési rendszer. Az egyéni bírói függetlenséget biztosító garanciális szabályok közül azért tekinthetjük a fent megjelölteket a legfontosabbaknak, mert döntően ezek befolyásolják a bírónak a jövedelmi viszonyait és a szervezeten belüli valamint a társadalomban elfoglalt státusát. Ha a fenti rendszerek nem objektív alapúak, akkor a bírósági vezető mindig befolyást tud gyakorolni a bíró személyes egzisztenciájára, ami kihatással van a bírónak a szervezeti érdekekhez való viszonyulására. Ezen garanciális szabályok hiánya esetén a bírósági vezető a „neki nem megfelelően” ítélező vagy viselkedő bíróval szemben szinte korlátlanul alkalmazhat olyan retorziókat amelyek hátrányosan érinthetik a bíró státusát. A nem objektív alapú fegyelmi és alkalmatlansági eljárásokkal kapcsolatban a legnagyobb gond az, hogy a bírósági vezetők minden kontroll nélkül indíthatják meg ezen eljárásokat, amelyekkel súlyos egzisztenciális gondokat tudnak okozni egy bírónak. Ilyennek tekinthetjük például azt, hogy a határozott időre kinevezett bíró nem kap bírói illetményt addig, amíg a bírósági vezetőnek az alkalmatlansága tekintetében akár jogellenesen és minden kontroll nélkül meghozott döntését a szolgálati bíróságok jogerősen hatályon kívül nem helyezik. Az automatikus szignálás hiánya miatt pedig fennáll annak a lehetősége, hogy a bíróra olyan mennyiségű és nehézségű ügyet tud befolyásolhatatlanul kiosztani a bírósági vezető, amelyet a bíró már megfelelő szakmai színvonalon nem tud ellátni, és ez alapján alkalmatlansági vagy fegyelmi eljárást lehet ellene indítani. A fent leírtak alapján látható, hogy a bíró számára milyen hátrányokat jelet ez. A bírósági vezető nem csak a retorziók alkalmazásával hanem „jutalmazással” is befolyásolhatja a bíró egzisztenciáját. Nem kell különösebben bizonyítani azt, hogy a vezető lényegesen befolyásolni tudja a jutalmazással vagy annak elvonásával (pl. vezetői kinevezés, rendkívüli előre sorolás, kisebb mennyiségű, és könnyebb ügyek kiosztása, stb.) . a bírónak a szervezeti érdekekhez való igazodását. A javadalmazási rendszer jelenleg is a szolgálati időhöz kötött objektív alapokon nyugszik, ezért ennek tárgyalását itt mellőzöm.

Ha megnézzük a 80-as évekbeli bírósági szervezeti rendszert és az 1997. évi bírósági reform keretében elfogadott Bjt. és Bszi. szabályait, akkor megállapíthatjuk, hogy ezek a szabályozások egyáltalán nem biztosították az egyéni bírói függetlenséget, mivel azok a fenti kritériumoknak megfelelő garanciális biztosítékokat nem tartalmaztak. Nem volt automatikus szignálás, objektív bírói kinevezési, értékelési és előmeneteli rendszer és nem volt biztosított az objektív a bírósági vezetők szubjektív megítélésétől független a diszkriminatív fegyelmi eljárások megindításának lehetőségét kizáró bírói számonkérés. A fenti időszakban a munkáltatói jogokat gyakorló bírósági vezető kénye kedve szerint dönthetett a fegyelmi vagy alkalmatlansági eljárások megindításáról. Így a 2012. évi bírósági szervezeti reform illetve az új Bjt. és Bszi. elfogadása kapcsán is alapvető követelményként merült fel, hogy ki kell építeni az egyéni bírói függetlenség garanciális szabályait. E vonatkozásban történtek is pozitív változások, de ez a folyamat megrekedt, és így a mai napig nem tartalmazza az új Bjt. és Bszi. azokat a garanciális szabályokat, amelyek biztosítanák az egyéni bírói függetlenséget.[4] Jelen ideig sincs kialakítva az objektív alapú a bírósági vezetők szubjektív mérlegelését kizáró bírói kinevezési, értékelési és előmeneteli valamint a kötelezően alkalmazandó automatikus szignálási rendszer. E mellett még a bírók ellen lefolytatott fegyelmi és alkalmatlansági eljárások annak ellenére sem tekinthetők megfelelően szabályozottnak, hogy felállításra kerültek a bírók fegyelmi és alkalmatlansági ügyeiben eljáró szolgálati bíróságok. Mi sem bizonyítja jobban a fenti tényeket és ezen problémák meglétét mint az, hogy az Európa Tanács Korrupció Ellenes Államcsoportja GRECO Eval IV. Rep (2014) 10E számú jelentése is pontosan ezek - az egyéni bírói függetlenséget biztosító garanciális szabályok - hiányát említi legfőbb anomáliaként a magyar bírósági szervezeti rendszerrel kapcsolatban.[5] Mindezekre tekintettel megállapítható, hogy az egyéni bírói függetlenség megvalósítása és

kiépítése még jelenleg is a magyar jogalkotás és igazságszolgáltatás megoldandó feladatai közé tartozik.

Miért kell olyan fontosnak tekinteni az egyéni bírói függetlenséget a jogállami ítélkezés tekintetében? Köztudomású és a szociológia által régen megállapított tény az, hogy a bírói döntést legjobban azok tudják befolyásolni, akik a bíró egzisztenciális feltételeit biztosítják vagy befolyásolhatják. Az egzisztenciális létalap megvonásával való fenyegetéssel vagy jutalmazással nyilvánvalóan befolyásolni lehet egy bírónak az ítélkezési tevékenységét illetve a szervezeti elvárásokhoz való viszonyulását. Ezért nagyon fontos az, hogy a bíró személyes egzisztenciáját meghatározó előmeneteli, minősítési, számonkérési és a szignálási rendszer a vezetők szubjektumától független és ellenőrizhetetlen befolyásuktól mentes, objektív alapokon nyugodjon. Addig jogállami bírói szervezeti rendszerről és tágabb értelemben vett bírói függetlenségről nem beszélhetünk, amíg az egyéni bírói függetlenség nincs biztosítva egy bírósági szervezeti rendszeren belül.^[6]

Egyéni bírói függetlenség kontra tisztességes eljáráshoz való jog

A jogállami normáknak megfelelő ítélkezéssel kapcsolatban merül fel az az alapvető kérdés, hogy milyen viszonyban áll egymással az egyéni bírói függetlenség és a tisztességes eljáráshoz való jog.

A jelenleg is ható jogászai, politikusi felfogás szerint a bírói szervezeti rendszer jogállami működésének egyedüli kritériuma az, hogy a szervezeti függetlenség biztosított-e. Általában mindig csak ezt nézik a nemzetközi és a nemzeti szervezetek annak eldöntésekor, hogy egy adott országban a bírósági rendszer a jogállami normáknak megfelelően működik-e. Ezzel szemben szükséges vizsgálni azt, hogy a szervezeti függetlenség mellett biztosított-e az egyéni bírói függetlenség illetve a tisztességes eljáráshoz való jog érvényesíthetősége a bírósági rendszeren belül.

Axiómaként fogalmazhatjuk meg azt, hogy az egyéni bírói függetlenség hiánya esetén rendszerszinten nem biztosítható a tisztességes eljáráshoz való jog a peres felek vagy vádlottak részére a bírósági eljárások során. Ezzel kapcsolatban szükséges azonban kiemelni, hogy az egyéni bírói függetlenség nem abszolút jellegű, így nem korlátlan. A bírói szervezeti rendszer legalapvetőbb alkotmányos elvének nem a bírói függetlenséget tekinthetjük, hanem a tisztességes eljáráshoz való jogot.^[7] A tisztességes eljáráshoz való jog határozza meg alapvetően a jogállami kereteket a bírósági eljárások során. A bírósági eljárásjogok célja az, hogy az állampolgárok ezeken keresztül érvényesíteni tudják az alanyi jogukat. Nyilvánvalóan azért kerülnek meghatározásra ezen alkotmányos szabályok, hogy a bíróságok ne tudjanak olyan eljárásokat lefolytatni, amellyel megakadályozhatják, hogy az állampolgárok az alanyi jogaikból eredő igényeiket érvényesíteni tudják. Természetesen a tisztességes eljáráshoz való jognak a büntető eljárások során is érvényesülnie kell. A tisztességes eljáráshoz való jog olyan abszolút jellegű alkotmányos jog, amellyel szemben semmilyen egyéb jogelv vagy alkotmányos jog nem állhat, még a bírói függetlenség sem. Ezek alapján megállapíthatjuk, hogy a bírói függetlenség egy olyan szabályrendszer, amelynek a feladata annak garantálása, hogy a bírói eljárások során érvényre fog jutni a tisztességes eljáráshoz való jog. A bírói függetlenség nem önmagában és nem önmagáért létező jog, hanem azt csak a tisztességes eljáráshoz való jog garanciális szabályának lehet tekinteni.

Ezen jogelvet szemléletesen fejezi ki „*A bírói magatartás bangalorei alapelvei*”.

- „*Tekintettel arra, hogy az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata szerint alapvető joga van mindenkinek tisztességes és nyilvános tárgyaláshoz független és pártatlan bíróság előtt, a jogok és kötelezettségek meghatározása során, vagy bármely bűnvád esetén.*”

- „A bírói függetlenség a jogállamiság előfeltétele és a méltányos eljárás alapvető garanciája, egy bíró ezért köteles a bírói függetlenséget fenntartani és megjelteni mind személyes, mind pedig intézményi szempontból.”^[8]

A fenti idézetből egyértelműen megállapítható, hogy a nemzetközi normák szerint a tisztességes eljárásból való jog olyan nemzeti és nemzetközi jogi standard, amelynek érvényesülnie kell minden bírósági eljárás során, és ennek érvényre jutásának egyik legfontosabb, de nem egyetlen feltétele a bírósági szervezeti rendszer és a bíró egyéni függetlensége. A bírónak azért, kell függetlennek lennie, hogy ezen keresztül biztosítani tudja az ügyfél számára a pártatlan döntést és a tisztességes eljárásból való jogot.

Mindezekből adódóan, egy bíró soha nem hivatkozhat a bírói függetlenségre akkor, ha az ítélezése során megsérti az ügyfél tisztességes eljárásból való jogát. A tisztességes eljárásból való jog megsértése miatti anyagi és személyes felelősség alól a bíró soha nem mentesíthető a bírói egyéni függetlenségre való hivatkozással.

Ezen jogelv fogalmazódik meg az alábbi jogszabályi rendelkezésekben is.

- A hatályos Bjt. 36.§ (1) bekezdésében meghatározott szabályozás szerint „A bíró hivatását esküjéhez hűen köteles gyakorolni”.
- A bírói eskü szövege ([Bjt. 22.§ (1) bek.]: „Fogadom, hogy a rám bízott ügyeket tisztességes eljárásban, részrehajlás nélkül, lelkiismeretesen, kizárólag a törvényeknek megfelelően bírálok el.”
- A Bjt. 105. § (5) bekezdése szerint fegyelmi vétséget követ el a bíró, ha vétkezen a szolgálati viszonyával kapcsolatos kötelezettségeit megszegi.

Ezen Bjt. rendelkezésekből egyértelműen megállapítható, hogy a bíró köteles az ügyfél számára biztosítani a per során a tisztességes eljárásból való jogot, és ha ezt nem teszi meg, akkor fegyelmi vétséget követ el, amely alapján az okozott kárért anyagi és személyi felelősséggel tartozik. Ez alól az sem mentesíti, ha megpróbál a bírói függetlenségre hivatkozni. Erre figyelemmel kimondhatjuk, hogy a bírói függetlenség ott fejeződik be, ahol a tisztességes eljárásból való jog megsértése elkezdődik. Így szükséges vizsgálni, hogy a tisztességes eljárásból való jog mennyiben és milyen fokban befolyásolhatja az egyéni bírói függetlenséget és, hogy ez mennyiben korlátozhatja az egyedi ügyekben a bíró döntési szabadságát. Annak eldöntésekor, hogy a bíró mikor él vissza a függetlenségével és követ el fegyelmi vétséget a tisztességes eljárásból való jog megsértésével, szükséges annak tisztázása, hogy milyen alapjogokat takar a tisztességes eljárásból való jog. Ennek keretében fontos arra is kitérni, hogy az általános bírói gyakorlat mennyiben felel meg ezen alapelveknek. A tisztességes eljárásból való jog elveinek szabályainak részletes ismerete nélkül nem állapítható meg az, hogy mik a bírói függetlenség tényleges jogszabályi és alkotmányos korlátai, ezért az alábbiakban részletesen foglalkozok ezen kérdéskörrel is.

A tisztességes eljárásból való jog nemzeti és nemzetközi szabályozása

A tisztességes eljárásból való jog generális korlátját jelenti az egyéni bírói függetlenségnek. Így azon jogelvek amelyeket az EJEB vagy az Alkotmánybíróság a tisztességes eljárásból való jog tekintetében kifejtenek törvényszerűen érintik a bírói függetlenséget. Az egyéni bírói függetlenség egyik alapelve, hogy a bíró az ítélező tevékenységével összefüggésben nem vonható felelősségre. Ez alól az egyetlen jogszabályi kivétel az, ha a bíró az ítélezése során megszegi az ügyfélnek a tisztességes eljárásból való jogát, mivel ezzel fegyelmi vétséget követ el a bíró. [Bjt. 22.§. (1) bek., 36. § (1) bek., 105. § (5) bek., Pp. 2. §] A fentiek alapján megállapítható, hogy a tisztességes eljárásból való jognak nincs olyan jogelve, amely ne érintené az egyéni bírói függetlenséget. Erre tekintettel az alábbiak során megpróbálom összefoglalni azon

alkotmánybírósági döntéseket amelyek a tisztességes eljáráshoz való joggal kapcsolatosan születtek, és ez által befolyásolják a bírók egyéni függetlenségét is.

A tisztességes eljáráshoz való jog alapszabályait a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (a továbbiakban: Egyezségokmány) az Emberi Jogok Európai Egyezménye (a továbbiakban: EJEE), az Alaptörvény, az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: EJEB) és a magyar Alkotmánybíróság döntései határozzák meg.

Az EJEE 6. cikk (1) pontja szerint *„Mindenkinek joga van arra, hogy ügyét a törvény által létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen, nyilvánosan és észszerű időn belül tárgyalja és hozzon határozatot polgári jogi jogai és kötelezettségei tárgyában, illetőleg az ellen felhozott büntetőjogi vádak megalapozottságát illetően.”*

Az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése szerint: *„Mindenkinek joga van abhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat, vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, észszerű határidőn belül bírálja el.”*

A tisztességes eljáráshoz való jognak a nemzetközi és a nemzeti jogszabályok által meghatározott tartalmának és egyes elemeinek a vizsgálatokor – terjedelmi okok miatt – csak az alkotmánybírósági döntések kerültek figyelembe vételre. E mellett azonban megjegyzendő, hogy a tanulmányban az Alkotmánybíróságnak csak azon határozatai kerültek felhasználásra, amelyek az Emberi Jogok Európai Bíróságának e témakörben hozott döntésein alapulnak. Így ha még áttételesen is, de a nemzetközi bírói gyakorlatra is figyelemmel kerültek kifejtésre a tisztességes eljáráshoz való jog alapnormái.

Az Alkotmánybíróság állandó gyakorlata^[9] szerint a tisztességes eljáráshoz való jog az alábbiak szerint fogalmazható meg:

*„Az Alkotmány 57. § (1) bekezdése szerint mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt vádat, vagy valamely perben jogait és kötelezségeit a törvény által felállított független és pártatlan bíróság igazságos és nyilvános tárgyaláson bírálja el. A „tisztességes eljárás” (fair trial) követelménye nem egyszerűen egy a bíróságnak és az eljárásnak itt megkövetelt tulajdonságai közül (ti. mint „igazságos tárgyalás”), hanem az idézett alkotmányi rendelkezésben foglalt követelményeken túl különösen a büntetőjogra és eljárásra vonatkozóan az 57. § többi garanciájának teljességét is átfogja. Sőt, az Egyezségokmánynak és az Emberi Jogok Európai Egyezményének az Alkotmány 57. §-a tartalmához és szerkezetéhez mintát adó eljárési garanciákat tartalmazó cikkei általában elfogadott értelmezése szerint a *fair trial* olyan minőség, amelyet az eljárás egészének és körülményeinek figyelembevételével lehet csupán megítélni. Ezért egyes részletek hiánya ellenére éppúgy, mint az összes részletszabály betartása dacára lehet az eljárás „méltánytalan” vagy „igazságtalan”, avagy „nem tisztességes”. Természetesen különbözik egy adott eljárás fair voltának megítélése az abban az ügyben döntő nemzetközi bizottságok vagy bíróság eljárásában a magyar Alkotmánybíróság lehetőségeitől, amely elvont normakontrollt végez. Ez utóbbiban csupán a tisztességes eljárás megkövetelte általános ismérvek megállapítására van lehetőség.” [(6/1998 (III.11.) AB határozat]*

A fent említett szabályozásokból pontosan megállapítható, hogy melyek azok a jogok, amelyek a tisztességes eljáráshoz való jog alapszabályait alkotják.

1.) A tisztességes eljáráshoz való jog kiemelkedően fontos alapelve a pártatlan ítélkezéshez való jog amely több alapjogot is magában foglal.

1.1.) Az első ilyen alpnormának tekinthetjük azt, hogy az ügyben egy személyében is pártatlan bírónak kell eljárnia. A pártatlanság definícióját a 67/1995. (XII. 7.) AB határozat alapján az alábbiak szerint fogalmazhatjuk meg: „*A pártatlan bírósághoz való alkotmányos alapjog az eljárás alá vont személy iránti előítélet mentesség és elfogulatlanság követelményét támasztja a bírósággal szemben. Ez egyrészt magával a bíróval, a bíró magatartásával, hozzáállásával szembeni elvárás, másrészt az eljárás szabályozásával kapcsolatos objektív követelmény: el kell kerülni minden olyan helyzetet, amely jogos kétséget kelt a bíró pártatlansága tekintetében.*”^[10]

E vonatkozásban szükséges vizsgálni azt, hogy a magyar eljárásjogok és a bírói gyakorlat maradéktalanul biztosítja-e az ügyfelek számára a pártatlan ítélkezéshez való jogot. A magyar eljárási jogokban (Pp., Be.) lévő kizárási szabályok generálisan megfelelően biztosítják a pártatlan ítélkezéshez való jogot, de egyes részterületeken a jogszabályok, illetve az ehhez kapcsolódó bírói gyakorlat már nem biztos, hogy lehetővé teszi ennek a jogelvnek az érvényre jutását a bírósági eljárások során. Ilyen jogi szabályozási részterületnek tekinthetjük azt, hogy a Kúria eljárhat mindazon ügyekben felülvizsgálati bíróságként, vagy az eljáró bíróságot kijelölő szervként, amikor félként is szerepel egy perben. (Pp. 13-21. § és 45-47. §) Ilyenkor abszolút kizárási ok áll fenn a Kúriával szemben, de ennek ellenére ilyen is esetekben eljár a Kúria. Ezen perekben való kúriai ítélkezés felvetheti a pártosság problematikáját, mivel a Kúria saját jogait és kötelezettségeit érintő kérdésekben nyilvánvalóan nem tud pártatlanul dönteni. Ha ezt az alsóbb szintű bíróságok vonatkozásában kizárja a Pp. akkor ezt a Kúria tekintetében is meg kellene tenni. Ennek az anomáliának a kiküszöbölése többféle módon lehetséges lenne, amelyet a későbbiekben részletezek.

Ugyanilyen problémát vet fel az, hogy a bíróságok ellen a tisztességes eljárás megsértése miatt vagy egyéb kártérítés iránt indított perekben az Országos Bírósági Hivatal (a továbbiakban: OBH) képviselheti az alperesi pozícióban lévő bíróságokat [új Bszi. 86.§ (3) bek. b./pont]. Alapvetően sérti a pártatlan ítélkezéshez való jogot az, hogy a bíró személyes egzisztenciájára meghatározó befolyással bíró OBH Elnöke által irányított szervezet képviseli a perben peres félként részt vevő bíróságokat. Ezen képviseleti forma alkotmányosságáról az Alkotmánybíróság már döntött egy korábbi határozatában, de ezt még az Országos Igazságszolgáltatási Tanács Hivatalának perbeli képviselete tekintetében hozta. Ezen alkotmánybírósági döntést követően került elfogadásra 2011. évben az új Bszi. valamint a 6/2014 (IV.30.) OBH utasítás, amelyek alapjaiban változtatták meg a bírósági törvényes képviselet szabályait. Így a 22/2012. (V.11.) AB határozat alapján az OBH perbeli képviseletére ezen alkotmánybírósági döntés nem alkalmazható. A bírósági szervezeti rendszer 2012-es változására tekintettel aggályossá vált ez a képviseleti forma, mert az új szabályozás szerint az OBH Elnöke egyszemélyi döntéssel határozza meg a bíró egzisztenciális létfeltételeit, és az OBH is az egyszemélyi vezetése alatt áll. A bíró pártatlanságának a vizsgálatakor mindig figyelembe kell venni azt, hogy a bíró személyes egzisztenciáját az objektív előmeneteli, minősítési és fegyelmi szabályozás hiánya miatt önállóan szubjektív alapon meghatározó vagy befolyásoló személynek vagy szervezetnek, mindig lehetősége van arra, hogy a bírói döntésre indirekt módon befolyással legyen. Az OBH és Elnöke így perbeli képviselőként quasi elvárást tud megfogalmazni az ügyben eljáró bíró számára. Ha a bíró ezt nem veszi figyelembe, akkor el is veszítheti a szolgálati felettese jóindulatát, ami esetleg a karrierjében is hátrányt jelenthet. Ezt a helyzetet súlyosbítja a 6/2014. (IV. 30.) OBH utasításban meghatározottak is.

A fenti utasítás alapján az OBH Jogi Képviseleti Osztálya rendszeresen jelentést készít a bíróságokat érintő perekben eljáró bírónak a tevékenységéről, és a perbeli magatartásáról Az OBH Elnöke részére. A JKO által jelzett perbeli vélt vagy valós bírói jogsértések miatt az OBH Elnöke bármikor utasíthatja az érintett bíró szolgálati felettesét, hogy indítson ez ellen a bíró fegyelmi vagy alkalmatlansági eljárást. Így megállapítható, hogy az OBH Elnöke bármikor minden kontroll nélkül szankcionálni tudja, ha az ügyekben eljáró bíró nem a JKO által elvártaknak megfelelően jár el a per során. De pozitívan is befolyásolhatja a karrierjét egy bírónak ezekben a perekben folytatott ítélkezési színvonalára. Arra is lehetőséget ad a jelenleg hatályos Bjt. és Bszi., hogy vezetővé nevezze ki az OBH Elnöke az ilyen perekben

eljáró bírót.

A probléma még súlyosabb a bírók által vagy ellen indított munkaügyi perekben. A 6/2014. (IV.30.) OBH utasítás 4.§ (2) bekezdése szerint az ilyen perekben a bíróságoknak az OBH általi képviselete kötelező. Ezekben a munkaügyi perekben sokszor a bírói függetlenség kérdéseiről is döntenie kell a közigazgatási és munkaügyi bíróságoknak. (Pl.: jogellenes áthelyezés, ügyelosztási terv módosítás, stb.) Emiatt kiemelten fontos az ilyen ügyekben ítélező bíróságok és bírók pártatlansága. Egy bírónak a munkaügyi és közigazgatási bíróvá való kijelöléséről vagy felmentéséről az OBH Elnöke egyszemélyben dönt. (Bjt. 30.§ (1) bekezdés) Csak az lehet a bírók egzisztenciáját és függetlenségét is érinthető közigazgatási és munkaügyi pereket tárgyaló bíró akit ezen szakterület tárgyalására az OBH Elnöke kijelöl. Erős kételyeket vet fel a pártatlanság tekintetében az, hogy a bírók munkaügyi illetve az állampolgároknak a bíróságok ellen indított pereit olyan bírók tárgyalják, akiket erre a posztra az ellenfél képviselője nevezett ki vagy az innen való elmozdításuk is tőle függ.

A fentiekén kívül az OBH perbeli képviseletének alkotmányosságával kapcsolatos kételyeket erősíti az alkotmánybíróság alábbi megállapításai is:

„AzAbh.-ban az Alkotmánybíróság kifejtette álláspontját, a strasbourgi joggyakorlatot is figyelembe vevő korábbi határozatait felidézve, a bíróság pártatlanságának követelményével kapcsolatban is, „miszerint a »pártatlan bírósághoz való alkotmányos alapjog az eljárás alá vont személy iránti előítélet mentesség és elfogulatlanság követelményét támasztja a bírósággal szemben. Ez egyrészt magával a bíróval, a bíró magatartásával, hozzáállásával szembeni elvárás, másrészt az eljárás szabályozásával kapcsolatos objektív követelmény: el kell kerülni minden olyan helyzetet, amely jogos kétséget kelt a bíró pártatlansága tekintetében« [...] [Az Alkotmánybíróság hivatkozott a Bíróság által alkalmazott ún. kettős tesztre, miszerint a szubjektív teszt keretében az eljáró bíró személyes magatartását, vagyis azt vizsgálja, hogy volt-e az eljárás során olyan megnyilvánulása, amelyből a pártatlanságának hiányára lehet következtetni. Az objektív megközelítés pedig annak vizsgálata, hogy volt-e objektíve igazolható oka a pártatlanság hiánya feltételezésének [...], vagyis az adott szabályozás biztosítja-e a pártatlanság követelményét, ideértve azt is, hogy az eljárás a közösség, elsősorban a jogkeresők oldaláról nézve objektíve nem támaszthat kételyeket a pártatlanságot illetően [...]. Ahogyan arra a Bíróság is rámutatott: »Továbbá a pártatlanságot biztosító nemzeti eljárások léte (mint például a bíró visszahívásának szabályai) releváns tényezőket képeznek. Ezek a szabályok a hazai törvényhozás eltökéltségét fejezik ki, hogy minden ésszerű gyanút szüntessen meg a kérdéses bíró, vagy bíróság vonatkozásában és egy arra irányuló törekvést jelentenek, hogy semmisítsék meg a gyanú alapját az ilyen aggodalmak okainak megszüntetésével. Túl azon, hogy biztosítják a konkrét elfogultság nemlétét, arra irányulnak, hogy a pártatlanságnak a látszatát is megszüntessék, így azt a célt szolgálják, hogy növeljék a bizalmat, amelyet egy demokratikus társadalomban a közönség felé sugároznak (Mežnarić kontra Horvátország, 2005. július 15., 27. §)« (Huseyn és mások kontra Azerbajdzsán, 162. §)» [36/2013 (XII. 5.) AB határozat]

Kiemelendő, hogy az OBH perbeli képviseleténél jelentkező aggályok kifejtésekor a bírói karrierre és perbeli döntésre való behatás lehetőségéről, és nem annak tényleges meglétéről tesznek említést. A gond az, hogy csak az OBH Elnökének kontrollálhatatlan egyéni döntésén múlik az, hogy a bíróságokat érintő perben ítélező bíróval szemben akár a per folyamatban léte alatt is alkalmaz-e olyan retorziókat a JKO szerint nem megfelelő perbeli bírói magatartás miatt amely akár a per érdemi eldöntésére is kihatással lehetnek. Ennek megakadályozására semmilyen jogi garanciák nincsenek a mai magyar szabályozási rendszerben. A bíró feje felett mindig ott lebeg Damoklész kardja, amit nyilvánvalóan Ő is tud.

A magyar bírói szervezeti rendszeren belül a vezetői szubjektív értékelésétől független objektív bírói előmeneteli, minősítési, fegyelmi és automatikus szignálási rendszer kialakulásáig illetve a 6/2014 (IV. 30.)

OBH utasítás megsemmisítéséig egy bíróság ellen indított perben a bírói pártatlanság vagy annak látszata az OBH perbeli képviselet miatt nem tekinthető biztosítottnak. Jól mutatja ennek a problémának fontosságát, hogy a bíróságok ellen indított kártérítési perek 94%-ában pervesztesek voltak az állampolgárok. Amíg a fenti szabályozás érvényben van addig, mindig felmerülhet bárkiben annak jogos gyanúja, hogy a bíróságok ellen lefolytatott perekben a bíró azért hozott a perben félként részt vevő bíróságra nézve pozitív ítéletet, mert csak a bírói karrierjét tartotta szem előtt. A bírónak nem csak pártatlannak kell lennie, hanem annak is kell látszania.

A bíróságok iránti közbizalom fenntartása és erősítése érdekében a Kúria és a bíróságok ellen indított perek tekintetében is szükséges lenne új szabályozás kialakítása (pl.: OBH képviselet megtiltása, OBH Elnöke kijelölési jogának megszüntetése, Kúriának felülvizsgálati bíróságként való eljárásának kizárása). Itt jegyzendő meg, hogy a fenti indokok is szükségessé tennék egy a rendes bírói szervezettől független önálló munkaügyi és közigazgatási bírósági szervezet felállítását. Még ez bekövetkezik addig is szükség volna, hogy a Kúria és a bíróságok ellen indított kártérítési pereket más szervek például az Alkotmánybíróság egy speciális tanácsa bírálja el felülvizsgálati bíróságként átvéve ezzel a Kúria hatáskörét az ilyen perekben. Tekintettel arra, hogy az alkotmánybírósági döntések támadhatók az EJEB előtt, ezért ez megfelelő kontrollt biztosítana egy a tisztességes eljáráshoz való jogot sértő alkotmánybírósági döntéssel szemben.

Másik problémás terület e vonatkozásban az, hogy a bíróságok a bírók kizárása tekintetében általában mindenféle különösebb vizsgálat nélkül formális módon járnak csak el. Erre klasszikus példa az, hogy ha egy ügyben az eljáró bíró lenyilatkozza, hogy ő nem tekinthető elfogultnak, akkor az elfogultság tekintetében eljáró bírói tanácsok döntő többségben elutasítják a kizárási kérelmet olyan formális indokkal, hogy a felelős bírói nyilatkozatot nem kérdőjelezhetik meg az ügyfelek vélekedései és bizonyítékai. Általában tárgyaláson kívül bírálják a kizárási kérelmeket, és semmilyen bizonyítást nem vesznek fel még a nyilvánvalóan nem alaptalannak tekinthető elfogultsági kérelem vizsgálatakor sem. Ezt a helyzetet súlyosbítja, hogy az általános bírói gyakorlat szerint a kizárási kérelemnek tárgyaláson kívüli elbírálása és a határozat meghozatala előtt nem értesítik a peres feleket arról, hogy kik fogják bíróként elbírálni a kizárási kérelmet. E miatt felmerülhet az, hogy ezen elbírálási móddal maguk is megsértik a törvényes bíróhoz, és pártatlan ítélezéshez és ez által a tisztességes eljáráshoz való jogot.

A fent megjelölt általános magyar bírói gyakorlat és a kizárási jogszabályok vizsgálata alapján megállapítható, hogy a kizárási kérelmek elbírálása sok esetben formálisnak és az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdését sértőnek tekinthető. A kizárási kérelmek elbírálásának gyakorlatán mindenféleképpen változtatni kellene, mert ez sértheti a pártatlanság látszatát. Nagyon jól szemlélteti a fentiek valóság tartalmát a dr. Baka András kúria tanácselnök ellen az Az Ügyvédi Összefogás Egyesület által benyújtott kizárási kérelem tárgyában 2016. januárjában meghozott kúriai határozatban foglalt megállapítások. Ezen végzés elvi érveléssel állapította meg azt, hogy az elfogultsági kifogás elbírálásakor döntő jelentőségű a bíró nyilatkozata a vonatkozásban, hogy elfogultnak tekinthető-e a bíró az adott ügyben. Tehát ha egy bíró nem tartja elfogultnak magát, akkor ezt a nyilatkozatot a kizárási kérelemben eljáró bíróságok sem kérdőjelezhetik meg. Ez a jogi álláspont jól prezentálja a kizárási kérelmek elbírálásának formális jellegét. [11]

1.2.) A pártatlan ítélezéshez való jog legfontosabb alapelve a törvényes bíróhoz való jog. Az Alkotmánybíróság a 993/B/2008. AB határozatában megállapította, hogy „a törvényes bírótól való elvonás tilalma – az önkényes ügyelésztségi renddel szemben – az eljárás résztvevőit megillető biztosíték, aminek csak egyik eleme a Bszi. szabályaira épülő szolgálati beosztás szisztemája. Annak megítélésakor, hogy a konkrét ügyben ki tekinthető törvényes bírónak, ugyanilyen súllyal jönnek számításba – többek között – az eljárási törvénynek a hatáskörre, illetékességre, a jogorvoslati rendre és a tisztességes eljárás követelményének biztosítására vonatkozó további rendelkezései. Az pedig éppen a törvény előtti egyenlőség érvényesülését szolgálja, hogy az említett jogszabályok mindenki számára olyan bírói közreműködését garantálják, akitől az ügy tárgyalagos megítélése nyilvánvalóan elvárható.”

A törvényes bíróhoz való jogot az új Bszi. a törvény által rendelt bíró elveként fogalmazza meg. „A törvény által rendelt bíró az eljárási szabályok szerint a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróságon működő, előre megállapított ügyelosztási rend alapján kijelölt bíró.” [Bszi. 8. § (2) bek.] A törvényes bíróhoz való jog érvényre jutásának előfeltétele az, hogy olyan garanciális szabályokon alapuló kijelölési rendszer szerint jelöljék ki az eljáró bírót, amelyek kizárják az önkényes kijelölés lehetőségét. Ezen követelmény biztosítására alkalmazzák a jogállami bírósági szervezeti rendszerrel rendelkező államok legtöbbször az automatikus szignálási rendet (pl.: sorsolás, számítógépes kijelölés stb.). Megjegyzendő, hogy egy objektív bírói előmeneteli és értékelési rendszer kialakításának is egyik előfeltétele az automatikus szignálási rendszer bevezetése.[12]

Ehhez képest vizsgálni szükséges, hogy a magyar eljárási törvények és bírósági szervezeti törvény megfelelően biztosítja-e a törvényes bíróhoz való jogot az egyes eljárások során. Alapvető problematika a magyar szabályozással kapcsolatban, hogy széles körű nem automatikus bíró kijelölési jogot biztosít a bírósági vezetők részére.[13] Még mindig általánosnak tekinthető az eljáró bíró kijelölésekor (szignálás), hogy a bírósági vezetők szubjektív alapú úgynevezett kézi szignálást alkalmaznak. Ilyen szignálási rendet alkalmaztak a bírósági szervezeti rendszeren belül a 80-as években is. Erre azért volt szükség ekkoriban, hogy a bírósági vezető kontrollálni tudja, ki milyen ügyet kap. Így is ki tudták védeni azt, hogy egy kényes ügyet „megbízhatatlan” a szervezeti és párt érdekeket figyelembe nem vevő bíró kapjon. Az sem véletlen, hogy ezzel szemben a legtöbb nyugat-európai országban a mai napig is a teljesen automatikus a vezető szubjektív döntésétől független szignálási rendet alkalmazzák kivéve ezzel a törvényes bíróhoz való jog megsértését. Ehhez szorosan kapcsolódva a magyar bírósági szignálási szisztéma problémáját jelenti az is, hogy a bíróság működését érintő fontos okból igazgatási úton (vezetői egyszemélyi döntése alapján), bármikor eltérhetnek az éves ügyelosztási tervtől vagy a szignálási rendtől[14] ami miatt a kézi szignálás teljesen önkényessé válhat.

A fentiek mellett a törvényes bíróhoz való jog érvényre jutását hátrányosan érintheti az is, hogy bármikor nyilvános indokolás nélkül átszignálhatnak ügyeket egyik bíróról a másik bíróra. A bírósági vezetőknek az ügyfél részére semmilyen indokolási kötelezettsége nincs a tekintetben, hogy milyen okból, és milyen szervezeti érdek alapján kerül átszignálásra az ügy. Az Alkotmánybíróság és az EJEB gyakorlata szerint a parttalan és formális indokok alapján foganatosított átszignálások alapjaiban sértik a törvényes bíróhoz való jogot. „Az Alkotmánybíróság a jelen ügyben is iránymutatónak tartotta azokat a téziseket, amelyeket a Bíróság ugyan nem büntető ügyben, de „egy, a bírósági munkateher enyhítése címén végrehajtott átszignálással összefüggő ügyben mondott ki, jelesen, hogy »a bírói függetlenségnek és a jogbiztonságnak a jogállamiság szempontjából betöltött kiemelkedő jelentősége azt igényli, hogy rendkívül világosak legyenek azok a szabályok, amelyeket egy adott ügyben kell alkalmazni, világos biztosítékok legyenek az objektivitás és az átláthatóság végett és mindenekeztül annak érdekében, hogy az önkényességnek a látszatát is elkerüljék az ügyek bírókra való kiszignálásában.« Ezzel összefüggésben »mivel a munkateher megosztására vonatkozó eljárási szabályok sem kimerítőek nem voltak, és jelentős mozgásszabadságot biztosítottak az adott bíróság elnökének«, a szlovák kormány nem tudta meggyőzően bizonyítani, hogy az »átszignálás objektív alapokon nyugodott-e és az átszignálásban megvalósult igazgatási mérlegelés átlátható paraméterekre mutatott-e« (DMD GROUP a.s. kontra Szlovákia, 2010. október 5. 66. §, 67-68. § és 70. §). (36/2013 (XII.5.) AB határozat)”

A jogellenes átszignálás megakadályozása érdekében szükséges volna annak jogszabályi előírása, hogy a bírósági vezető köteles legyen az átszignálásról alakszerű, indokolással ellátott, és a peres felek vagy a vádlott részére kézbesített határozatot hozni. Ezen átszignálási határozatot az ügydöntő határozat ellen benyújtott fellebbezésben panasszal támadhatóvá kellene tenni.

Amíg jogszabályi szinten nem rendezik ezt a problémát addig is a fellebbezési bíróságnak hivatalból

kellene vizsgálnia, hogy az ügy tárgyalása során bíróváltás történt-e, és erre olyan objektív okok miatt került-e sor, amelyek az átszignálás jogszerűségét megalapozták. Amennyiben az átszignálási indokok nem tekinthetők jogszerűnek, akkor nyilvánvalóan meg kellene állapítani a tisztességes eljárás megsértését, amely miatt új eljárás elrendelése válna szükségessé. A fentiek ellenére a bíróságok az átszignálás jogszerűségét általában nem szokták vizsgálni a fellebbezési eljárások során, ami kétséggé teszi a törvényes bíróhoz való jog figyelmen kívül hagyásából eredő jogsértések kiküszöbölhetőségét.

Nemzetközi szinten megfogalmazott jogelvek alapján felvetődhet, hogy a törvényes bíróhoz és a pártatlan ítélekezéshez való jogot sértheti az is, hogy a magyar bíróságok általános gyakorlata szerint a tárgyaláson kívül hozott határozatok meghozatalakor az ügyfelet nem értesítik a határozataik meghozatala előtt arról, hogy melyik bíró jár el és hoz határozatot az ügyben. Az Igazságszolgáltatási Tanácsok Európai Hálózata (ENCJ) Brüsszelben 2013 decemberében megtartott ülésén felvetődött annak megállapítása, hogy az ügyelosztás szabályait sérti, és ez alapján kizárási kérelem illetve fellebbezés terjeszhető elő, ha a bíróság a kijelölést követő legrövidebb időn belül nem értesíti az ügyfelet arról, hogy az ügyben melyik bíró hozza meg a döntést. Ennek betartása azért fontos, mivel a ügydöntő határozat meghozatala előtti értesítés elmulasztásával az ügyfelet elzárja a bíróság attól, hogy jogszerű kizárási kérelmet tudjon esetleg előterjeszteni az eljáró bírókkal szemben, mivel az eljáró bíró személyéről csak és kizárólag akkor szerez tudomást, amikor a jogorvoslattal már nem támadható határozatot megkapja. Ha a bíróságok a határozataik meghozatala előtt nem értesítették az ügyfelet a bírói tanács összetételéről, akkor az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésének megsértése is megállapíthatóvá válhat. Ezen jogelvi kérdésben a fenti jogi álláspontot alátámasztó alkotmánybírói döntés ezidáig még nem született.

A fentiekre figyelemmel kijelenthető, hogy az alapvető gond a törvényes bíróhoz való jog viszonylatában jelenleg is az, hogy a kézi szignálást és az ügyelosztási tervtől formális indokokra hivatkozással való eltérést megengedő szabályozás, valamint a kontrollálatlan átszignálás általános alkalmazása miatt jelenleg is fennáll az „irányított” szignálás lehetősége, amely kétséssé teheti a pártatlan ítélekezést, és nagyban növeli a korrupciós kockázatokat a bíróságoknál. A bíró csak akkor tud korrupciós cselekményt elkövetni, ha el tudja érni, hogy őrá szignálják azt az ügyet amelyhez „gazdasági” érdeke fűződik. Erre csak akkor van lehetőség, ha kézi szignálás van érvényben az adott bíróságon. Tehát pont a kézi szignálás visszasságai teremtik meg a korrupciós bűncselekmények elkövetésének a lehetőségét a korrump bírók részére. Ezen okokra tekintettel mindenféleképpen új alapokra kellene helyezni a bíró kijelölési rendet. A fentiek miatt a közvéleményben és a jogász körökben is tudatosítani szükséges, hogy a szignálási rend milyen alapvető jelentőséggel bír az egyéni bírói függetlenség és a tisztességes eljáráshoz való jog érvényre jutásában.

2.) A tisztességes eljáráshoz való jog alapkövetelménye az is, hogy a bíróságok ésszerű határidőn belül folytassák le az eljárást. Az Alkotmánybírói szerint az eljárások ésszerű határideje az alábbiak szerint határozható meg.

„Az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése – a korábbi Alkotmánnyal ellentétben – a tisztességes eljáráshoz való jog részeként már kifejezetten biztosítja a feleknek a perek ésszerű időn belül történő befejezéséhez való jogát. A per ésszerű időn belüli befejezésének alaptörvényi követelménye elsősorban a jogalkalmazót (az eljáró állami szervet, bíróságot) kötelezi az indokolatlan késedelem nélküli eljárásra. Ezzel összhangban rendelkezik úgy a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény 2. § (1) bekezdése is, hogy „[a] bíróságnak az a feladata, hogy – összhangban az 1. §-ban foglaltakkal – a feleknek a jogviták elbírálásához, a perek tisztességes lefolytatásához és ésszerű időn belül történő befejezéséhez való jogát érvényesítse”. A per befejezésének ésszerű időtartama a jogvita tárgyát és természetét, valamint az eljárás lefolytatásának egyedi körülményeit is figyelembe véve határozható meg [Pp. 2. § (2) bekezdés]. {Az EJEB gyakorlata alapján az eljárás hosszának ésszerűsége az eset összes körülményének a fényében értékelendő, különös tekintettel a következőkre: az ügy komplexitása, a panaszos és az eljáró szervek magatartása, végezetül pedig az a kérdés, hogy a panaszos számára mi a szóban forgó eljárás tétje (*Mikulic kontra Horvátország*, 53176/99,

2002. február 7., § 38). Hasonlóképpen ehhez az Alkotmánybíróság a 6/2001. (III. 10.) AB határozatában – a társadalmi szervezet nyilvántartásba vételére irányuló eljárásra vonatkozó szabályozást vizsgálva – úgy fogalmazott, hogy „[a]z állami szervek, ezen belül a bíróságok eljárásával szembeni követelmények szigorúsága függ az adott eljárás összetettségétől és attól, hogy az eljárás szoros összefüggésben áll-e alapvető jog érvényre jutásával.” [ABH 2001, 93, 102.] (1536/2015 (III. 31.) AB határozat]

Az észszerű határidő meghatározásának fenti módja az EJEB és az Alkotmánybíróság állandó gyakorlata szerint a büntető eljárások során is alkalmazandó.

Az eljárások észszerű határidőn belüli befejezése alapelveként a betartására azért van szükség, mert ha hosszú időn belül nem kerül eldöntésre a jogvita, akkor az ügyfélnek az alanyi jogaiból eredő igényének az érvényesíthetősége elveszhet. Természetesen a büntető eljárások elhúzódása esetén is súlyos joghátrányok érhetik a vádlottat a bizonytalan helyzet fenntartása miatt. Az EJEB általános gyakorlata az, hogy az öt évet meghaladó pertartam esetén a polgári eljárásokban általában megállapítják a tisztességes eljáráshoz való jog megsértését. Ennek alapján a Magyar Államot kirívóan sokszor marasztalta el az EJEB. A fenti állapot fenntarthatatlanságára 2015-ben maga az EJEB is felhívta a Magyar Kormány figyelmét. A bírónak a peres eljárásokat észszerű határidőn belül be kell fejeznie. Ha ezt nem teszi meg akkor fegyelmi vétséget követ e a bíró, így ezen alapelv is a bírói függetlenség korlátjának tekinthető. A bíró függetlenség nem ad alapot arra, hogy a bíró bármeddig elhúzza a döntés meghozatalát az egyedi ügyben.

3.) A tisztességes eljáráshoz való jog alapnormái közé tartozik a tisztességes tárgyaláshoz való jog is. Ez több taxatíván meg nem határozható alapjogot takar.

3.1.) A tisztességes tárgyaláshoz való jog megsértését jelenti az ha a bíróságok megsértik az ügyfélnek a bírósághoz való fordulás alkotmányos jogát. Az Alkotmánybíróság állandó gyakorlata szerint: „A kimunkált alkotmányos mérce értelmében a tisztességes eljárás (fair trial) követelménye az eljárásjogi garanciák érvényesülését is felöleli, és egy olyan minőséget jelent, amelyet az eljárás egészének és körülményeinek figyelembe vételével lehet csupán megítélni. Ebből következően egyes részletszabályok hiánya miatt éppúgy, mint valamennyi részletszabály megalkotásának dacára lehet egy eljárás méltánytalan, igazságtalan vagy nem tisztességes. Az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint a tisztességes eljáráshoz való jog magában foglalja az alkotmányszövegben kifejezetten nem nevesített bírósághoz való jog valamennyi feltételét is. Az Alkotmánybíróság értelmezésében tehát a tisztességes eljáráshoz fűződő jog körébe tartozik a hatékony bírói jogvédelem követelménye, amely szerint a jogi szabályozással szemben alkotmányos igény, hogy a perbe vitt jogokról a bíróság érdemben dönthessen. Önmagában a bírói út igénybevételének formális biztosítása ugyanis nem elegendő az eljárási garanciák teljesedéséhez, hiszen az alkotmányos szabályban előírt garanciák éppen azt a célt szolgálják, hogy azok megtartásával a bíróság a véglegesség igényével hozhasson érdemi döntést. A tisztességes eljárás követelménye tehát magában foglalja a hatékony bírói jogvédelem igényét is. A tisztességes eljárás alkotmányos követelményrendszerét kielégítő hatékony bírói jogvédelem pedig attól függ, hogy az eljárási szabályok értelmében a bíróság mit vizsgálhat felül.” [19/2015 (VI.15.) AB határozat]

A bíróságoknak biztosítaniuk kell az ügyfél részére, hogy az eljárási jogait érvényre tudja juttatni az eljárás során. A bíróságok kötelezettsége, hogy az eljárásuk során az ügyfelek a bizonyítékaikat elő tudják terjeszteni és gyakorolhassák azon jogukat, amelyek lehetővé teszik, hogy pártatlan és a jogszabályoknak megfelelő szakszerű döntés szülessen az ügyükben. Amennyiben a bíróság a fenti jogokat nem biztosítja az ügyfél számára, akkor ezzel megsérti annak a tisztességes eljáráshoz való jogát.

Ezzel kapcsolatban merül fel az, hogy ha a bíróság megsérti a Pp. 206. §-ban foglalt mérlegelési és jogértelmezési szabályokat (önkényesen mérlegel vagy értelmez jogot), akkor megsérti-e a peres félnek a tisztességes tárgyaláshoz való alkotmányos jogát. Ha a bíróság önkényesen mérlegel, vagy értelmez jogot,

ugyanúgy nem biztosítja az ügyfél számára a bírósághoz való fordulás alkotmányos jogát, mivel jogellenesen nem vesz figyelembe való tényeket, vagy jogellenesen értelmez jogszabályokat. Az önkényes mérlegelés és jogértelmezés esetén a bíróság kizárja annak lehetőségét, hogy az ügyfél az alanyi jogainak érvényesítése érdekében hatékonyan fordulhasson a bírósághoz illetve, hogy a bíróság a véglegesség igényével hozhasson érdemi döntést. A fentiekre figyelemmel megállapítható, hogy az önkényes mérlegelés és jogértelmezés sérti a tisztességes eljáráshoz való jogot. Az Alkotmánybíróság ennek ellenére nem tartja ellentétesnek a tisztességes tárgyaláshoz való joggal az önkényes bírói mérlegelést és jogértelmezést. Ezzel szemben a nemzetközi alkotmánybírói gyakorlat (pl. Németország) szerint is sérti a tisztességes eljáráshoz való jogot az önkényes bírói mérlegelés és jogértelmezés. [15]

E kérdésben követett nemzetközi alkotmánybírói gyakorlat helyességét látszik alátámasztani az EU Bíróságának a döntése is. Az EU Bírósága C-173/03. számú ügyben hozott határozatának a 33- 40. pontjában az alábbiakat mondta ki:

33. „A magánszemélyek számára a közösségi jogban részükre biztosított jogok hatékony bírósági jogvédelme biztosításának szükségességéhez kapcsolódó hasonló megfontolásokkal ugyanilyen módon ellentétes az, ha az állami felelősség kizárólag azért nem állapítható meg, mert a közösségi jognak a végső fokon eljáró bíróságnak felróható megsértése az e bíróság által végzett jogszabály-értelmezésből ered.

34. Egyrészt ugyanis a jogszabályok értelmezése a bírói jogkör lényegéhez tartozik, hiszen bármi legyen is a bíró feladatköre, egymástól eltérő és egymásnak ellentmondó álláspontokkal találkozók, az eléje tárt jogvita eldöntése érdekében rendszerint a releváns – nemzeti és közösségi – jogi normákat kell értelmeznie.

35. Másrészt nem zárható ki, hogy az alkalmazandó közösségi jog nyilvánvaló megsértését éppen ilyen értelmezési tevékenység gyakorlása során követik el, ha például a bíró valamely közösségi anyagi vagy eljárásjogi szabálynak nyilvánvalóan téves értelmet tulajdonít, különös figyelemmel a Bíróság e tárgyban irányadó ítélkezési gyakorlatára (e tekintetben lásd a fent hivatkozott Köbler ügyben hozott ítélet 56. pontját), vagy ha a nemzeti jogot oly módon értelmezi, hogy az gyakorlatilag az alkalmazandó közösségi jog sérelmét eredményezi.

36. Amint azt a főtanácsnok indítványának 52. pontjában kifejtette, hasonló körülmények között az állam felelősségének kizárása amiatt, hogy a közösségi jog megsértése bíróság által végzett jogszabály-értelmezési műveletből ered, a Bíróság által a fent hivatkozott Köbler ügyben hozott ítéletben kimondott elv lényegének kiüresítését jelentené. Ez a megállapítás még inkább igaz a végső fokon eljáró bíróságokra, amelyek feladata a jogszabályok nemzeti szinten történő egységes értelmezésének biztosítása.

37. Hasonló következtetést kell levonni az olyan jogszabállyal kapcsolatban, amely általános szabályként kizárja az állam felelősségének bármilyen megállapítását, amennyiben ezen állam bíróságának felróható jogszabálysértés a tényállás és a bizonyítékok értékeléséből ered.

38. Egyfelől ugyanis a tényállás és a bizonyítékok értékelése, ugyanúgy, mint a jogszabály-értelmezés, a bírói jogkör másik alapvető része, minthogy függetlenül attól az értelmezéstől, amelyet a valamely meghatározott ügyben eljáró bíró elfogad, az említett szabályoknak az illető ügyre történő alkalmazása gyakran attól függ, hogy a bíró miként értékeli az ügy konkrét tényállását, valamint az eljárás felei által bemutatott bizonyítékok bizonyító erejét és az ügyre vonatkozó jelentőségét.

39. Másfelől a tényállás és a bizonyítékok értékelése – amely gyakran bonyolult elemzést igényel – bizonyos esetekben az alkalmazandó jog nyilvánvaló megsértéséhez is vezethet, függetlenül attól, hogy az értékelésre a bizonyítási teherre, e

bizonyítékok bizonyító erejére vagy a bizonyítási módok megengedhetőségére vonatkozó sajátos szabályok, illetőleg a tényállás jogi minősítését igénylő szabályok alkalmazása során kerül e sor.

40. E körülmények között az állami felelősség megállapítása bármilyen lehetőségének kizárása abban az esetben, ha a nemzeti bíróság terhére rótt jogsértés a tényállás vagy bizonyítékok általa elvégzett értékelésére vonatkozik, azt is jelentené, hogy megakadályozná a fent hivatkozott Köbler ügyben hozott ítéletben kimondott elv hatékony érvényesülését a közösségi jognak a végső fokon eljáró bíróságoknak felróható nyilvánvaló megsértésére vonatkozólag.”

Ezen nemzetközi alkotmánybíróági és EU bírósági gyakorlat is indokolná az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében vagy Pp. 2. §-ában foglaltak alkalmazását abban az esetben, ha a bírói döntés önkényes bírói mérlegelésen vagy jogértelmezésen alapul.

3.2.) A tisztességes tárgyaláshoz való jogot sérti az is, ha a bíróság az indokolási kötelezettségének nem tett eleget. Az indokolási kötelezettséggel kapcsolatos álláspontját az Alkotmánybíróság az alábbiak szerint fejtette ki:

Az Alkotmánybíróság a 61/2011. (VII. 13.) AB határozatában elvi jelentőséggel erősítette meg, hogy „*egyes alapjogok esetében az Alkotmány ugyanúgy fogalmazza meg az alapjog lényegi tartalmát, mint valamely nemzetközi szerződés (például a Polgári és Politikai Jogok Egyezségokmánya és az Emberi Jogok Európai Egyezménye). Ezekben az esetekben az Alkotmánybíróság által nyújtott alapjogvédelem szintje semmiképpen sem lehet alacsonyabb, mint a nemzetközi (jellemzően a strasbourgi Emberi Jogok Bírósága által kibontott) jogvédelem szintje.*” {ABH 2011, 291, 321.; legutóbb megerősítve: 32/2012. (VII. 4.) AB határozat; Indokolás [41]}. Az Alkotmánybíróság ilyen megfontolásból kiindulva áttekintette a Bíróságnak az indokolt bírói döntéshez fűződő jog tekintetében kialakított gyakorlatát, amelyet az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében biztosított jog értelmének meghatározásakor is irányadónak tekint.

[31] 2.2. Az Egyezmény 6. Cikk (1) bekezdése mindenkinek jogot biztosít arra, hogy ügyét a törvény által létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen, nyilvánosan és ésszerű időn belül tárgyalja, és hozzon határozatot polgári jogi jogai és kötelezettségei tárgyában, illetőleg az ellene felhozott büntetőjogi vádak megalapozottságát illetően. A Bíróság az indokolt bírói döntéshez való jogot az Egyezmény 6. Cikkében foglalt tisztességes tárgyaláshoz való jog részének tekinti. E jog pontos tartalma a Bíróság elmúlt évtizedek során számos döntésében kimunkált, széleskörű gyakorlatából olvasható ki. E körben a Bíróság kiindulópontja az, hogy a bírói döntésekkel szemben valamennyi demokratikus jogállamban elvárható az objektivitás és az átláthatóság, ami egyfelől elejét veszi az önkényes hatósági és bírósági döntéshozatalnak, másrésztől erősíti a bírósági döntéshozatalba vetett közbizalmat, és a bírói döntések tekintélyét (*Taxquet kontra Belgium*, 926/05.; 2010. november 16.; § 90.; legutóbb megerősítve: *Shala kontra Norvégia*, 15620/09.; 2012. július 10.; § 29.). A Bíróság következetes gyakorlata szerint a tisztességes eljárás és a jogállamiság elvéhez tartozik az a követelmény, hogy a bíróságok a döntéseik alapjául szolgáló indokokat kellő részletességgel mutassák be (*Suominen kontra Finnország*, 37801/97.; 2003. július 1.; § 34.; legutóbb megerősítve: *Vojtechová kontra Szlovákia*, 59102/08.; 2012. szeptember 25.; § 35.). A Bíróság olvasatában az adott bírói döntés természete, és az alapul fekvő egyedi ügy körülményei határozzák meg, hogy milyen terjedelmű és mélységű indokolás elégti ki az indokolási kötelezettség egyezménybeli követelményét. Ebből következően az indokolt bírói döntéshez fűződő jog megsértését kizárólag az alapul fekvő egyedi ügy összes körülményeinek vizsgálatát követően lehet megítélni (*Tatisvili kontra Oroszország*, 1509/02.; 2007. február 22.; § 58.; *Gradinar kontra Moldova*, 7170/02.; 2008. április 8.; § 107.; legutóbb megerősítve: *Sholokhov kontra Örményország és Moldova*, 40358/05.; 2012. július 31.; § 67.). Éppen ezért elképzelhető, hogy valamely részletkérdésre vonatkozó indokolás teljes elmaradása nem, míg egy lényegesebb kérdésre vonatkozó hiányos indokolás viszont az Egyezmény 6. Cikkében biztosított jog megsértését idézi elő. A Bíróság az indokolások fogyatékoságának foka tekintetében kijelölte azt a

határvonalat, amely elválasztja az Egyezménynek megfelelően indokolt határozatokat az Egyezményt sértő hiányos vagy fogyatékos indokolást tartalmazó határozatoktól. Ennek során a Bíróság elvi élel szögezte le, hogy az indokolt hatósági döntéshez való jog semmiképpen sem jelentheti azt, hogy az ügyben eljáró bíróságot a felek valamennyi érvelése tekintetében részletes indokolási kötelezettség terhelné (*Hiro Balani kontra Spanyolország*, 18064/91.; 1994. december 9.; § 27.; *Ruiž Torija kontra Spanyolország*, 18390/91.; 1994. december 9.; § 29.; *García Ruiž kontra Spanyolország*, 30544/96.; 1999. január 21.; § 26.; *Hirvisaari kontra Finnország*, 49684/99.; 2001. december 25.; § 30.; legutóbb megerősítve: *Sholokhov kontra Örményország és Moldova*, 40358/05.; 2012. július 31.; § 67.). A Bíróság ugyanakkor azt is elvi élel mondta ki, hogy a döntéssel szemben feltétlen elvárás, hogy a bíróság az ügy lényegi részeit a szükséges alapossággal vizsgálja meg, és erről a vizsgálatáról a határozatának indokolásában is adjon számot. A Bíróság álláspontja szerint nem felel meg az Egyezmény 6. Cikkében foglalt elvárásnak, ha a felülbírálati bírói fórum az alsóbb fokú bíróságnak az ügy lényegi kérdései tekintetében kifejtett érveit további vizsgálat és a vizsgálat indokainak előadása nélkül hagyja helyben (*Helle v. Finnország*, 20772/92.; 1997. december 19.; § 60.; *Karakasis v. Görögország*, 38194/97.; 2000. október 17.; § 27.; *Boldea v. Románia*, 19997/02.; 2007. február 15.; § 30.; *Tacquet v. Belgium*, 926/05.; 2010. november 16.; § 91.; legutóbb megerősítve: *Vojtechová v. Szlovákia*, 59102/08.; 2012. szeptember 25., § 35.). A Bíróság az indokolási kötelezettség teljesítésének vizsgálatakor figyelemmel van arra is, hogy az indokolás hiánya vagy fogyatékosága valamely fél írásban megfogalmazott, világosan és pontosan körülírt kérdését érinti-e (*Hiro Balani kontra Spanyolország*, 18064/91.; 1994. december 9.; § 28.; *Ruiž Torija kontra Spanyolország*, 18390/91.; 1994. december 9.; § 30., legutóbb megerősítve: *Iyadi kontra Oroszország*, 6642/05.; 2011. május 5.; § 44.).

[32] Az Egyezmény jogvédelmi rendszerében a bírói döntéseknek a tisztességes eljárás által megkövetelt indokolása iránti igény egyfelől szoros összefüggésben áll a jogorvoslatihoz fűződő joggal, ugyanis e jog hatékony gyakorlására kizárólag a bíróság döntését alátámasztó indokok ismeretében nyílik valódi lehetőség (erről lásd: *Baucher kontra Franciaország*, 53640/00.; 2007. július 24., §§ 47–51.). Másfelől szoros összefüggés mutatkozik az indokolási kötelezettség teljesítése, és a tisztességes eljáráshoz fűződő jogból fakadó azon alkotmányos igény között, hogy az eljárásban szereplő fél meghallgatást nyerhessen, azaz kérelmét a bíróság megvizsgálja (erről lásd: *Shala v. Norvégia*, 15620/09.; 2012. július 10., § 29.). Ennek oka az, hogy kizárólag a kellő alapossággal indokolt bírói határozatból tűnhet ki, hogy az ügyet eldöntő bíróság ténylegesen figyelembe vette-e a felek által előterjesztett bizonyítékokat és érveket

[33] 3. Az indokolt bírói döntéshez fűződő jog ebből következően az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglalt tisztességes eljárás alkotmányos követelményrendszerén belül jelentkezik. Az alkotmányos előírás ugyanakkor kizárólag az eljárási törvényekben foglaltak szerint kötelezheti a bíróságot a döntésének alapjául szolgáló indokok bemutatására. Ebből következik, hogy az Alkotmánybíróság az Alaptörvény e szabályát mindig együtt olvassa a jogvita jellege, és az adott ügy típusa által kijelölt konkrét eljárási szabályokkal. Az Alaptörvény 28. cikk első mondata úgy rendelkezik, hogy “[a] bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik.” Az Alaptörvény 28. cikke tehát a bíróságokkal szemben azt a követelményt fogalmazza meg, hogy ítélezésük során a jogszabályokat az Alaptörvénnyel összhangban értelmezzék és alkalmazzák. Figyelemmel az Alaptörvény 28. cikkében előírt jogszabály értelmezési kötelezettségre is, az Alkotmánybíróság azt vizsgálja, hogy az indokolási kötelezettséget előíró eljárási jogszabályokat a bíróság az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében meghatározott követelményeknek megfelelően alkalmazta-e. Az Alkotmánybíróság tehát a rendes bíróságoktól eltérően nem a felülbírálatra alkalmasság szempontjából vizsgálja a bíróságok indokolási kötelezettségének teljesítését, és tartózkodik attól, hogy jogági dogmatikához tartozó kérdések hehtállóságáról, illetve törvényességéről, avagy kizárólag törvényértelmezési problémáról állást foglaljon {3003/2012. (VI. 21.) AB végzés, Indokolás [4]}. Ennek megfelelően az Alkotmánybíróság nem vizsgálja azt sem, hogy az indokolásban megjelölt bizonyítékok és megjelenő érvek megalapozottak-e, mint ahogy azt sem vizsgálja, hogy a jogalkalmazó hehtállóan értékelte-e az eljárásban beszerzett bizonyítékokat és előadott érveket, vagy a konkrét ügyben a bírói mérlegelés eredményeként megállapított tényállás megalapozott-e. A tényállás megállapítása, a bizonyítékok értékelése, és mérlegelése ugyanis az eljárási jogi szabályokban a jogalkalmazó számára fenntartott feladat {3237/2012. (IX. 28.) AB végzés, 3309/2012. (XI. 12.) AB végzés, Indokolás [5]}.

[34] Ehhez képest az Alkotmánybíróság által vizsgált, az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében rejlő indokolási

kötelezettség alkotmányos követelménye a bíróság döntési szabadságának abszolút korlátját jelenti, nevezetesen azt, hogy döntésének indokairól az eljárás törvényeknek megfelelően szükséges számot adnia. Az indokolási kötelezettség alkotmányjogi értelemben vett sérelme az eljárás szabály alaptörvény-ellenes alkalmazását jelenti. A tisztességes eljárásból fakadó elvárás tehát az eljárás szabályok Alaptörvénynek megfelelő alkalmazása, ami a jogállami keretek között működő bíróságok feladata. Az eljárás törvény rendelkezéseire is figyelemmel, a tisztességes eljárás alkotmányos követelménye a bírói döntésekkel szemben azt a minimális elvárást mindenképpen megfogalmazza, hogy a bíróság az eljárásban szereplő feleknek az ügy lényegi részére vonatkozó észrevételeit kellő alaposítással megvizsgálja, és ennek értékeléséről határozatában számot adjon. Ennek megítéléséhez az Alkotmánybíróság vizsgálja a jogvita természetét, az alkalmazandó eljárás törvény rendelkezéseit, a felek által az adott ügyben előterjesztett kérelmeket és észrevételeket, valamint az ügyben választ igénylő lényeges kérdéseket. [7/2013 (III.1.) AB határozat]"

A fentiekből megállapítható, hogy a bíróságoknak minden kereseti kérelem és vádpont tekintetében döntési és indokolási kötelezettségük van. Az egyes vádak és kereseti követelések, lényeges tények indoklás nélküli figyelmen kívül hagyása sérti az EJEE és az Alaptörvény rendelkezéseit. A bíróságoknak az indokolási kötelezettség keretében a feleknek az ügy lényegi részére vonatkozó előadásairól és ennek értékeléséről a határozatukban mindenféleképpen számot kell adniuk. Ezzel kapcsolatban is több probléma merült már fel a bírói gyakorlatban. A feltárt hibák közül a leggyakoribbak, hogy a bírók nem indokolták meg, hogy milyen tényekre és bizonyítékokra alapozták az ítéleteiket. Rendszeres gond az is, hogy a kereseti kérelmeket ugyanilyen formában indokolás nélkül figyelmen kívül hagyják, azok vonatkozásában nem hoznak döntést. Ezen problémakörrel részletesen foglalkozik a Kúria Jogelemző Csoportja „A perorvoslati bíróságok hatályon kívül gyakorlata” című 2013. december 2. napján kelt összefoglaló véleményében.

Ehhez hasonló probléma, amikor le sem írt nem kötelező „egységes bírói gyakorlatra” hivatkoznak a bírák és ezen „gyakorlat” indokait meg sem jelölik ki sem fejtik. A bírói gyakorlatra való indokolás nélküli, parttalan hivatkozás egy olyan csak a bírók számára megismerhető párhuzamos jogrendszer hoz létre, amely alapjaiban sérti a jogbiztonságot és teljesen kiszámíthatatlanná teszi az ítélkezést. Az ügyfél és a jogi képviselők számára megismerhetetlen, és objektíve is megfoghatatlan jogi kategóriára való hivatkozással nem lehet megalapozott és a tisztességes eljáráshoz való jognak megfelelő ítéletet hozni.

Ezzel összefüggésben az Alkotmánybíróság kifejtette: „A jogállam legfontosabb eleme a jogbiztonság, amelynek ki kell terjednie a jog egészére és egyes részterületeire is. A jogbiztonság egyrészt megkívánja a normavilágosságot, másrészt követelményt támaszt az egyes jogintézmények irányában is, amely szerint működésüknek előre kiszámíthatónak és előre láthatónak kell lennie. A jogállam értékrendjének egyik legfontosabb pillére a jogállami garanciák érvényre juttatása a jogintézmények működése során. Ezek hiányában sérül a jogbiztonság, a jogszabályok következményeinek kiszámíthatósága, és esetlegessé válhat az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében biztosított alapvető jogok érvényre jutása is.” [21/2014. (VII.15.) AB határozat.]

3.3.) A tisztességes tárgyaláshoz való jogot sérti, ha nem biztosított a peres fél részére a hatékony jogorvoslatához való jog. Az alkotmánybíróság megfogalmazása szerint:

„Az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdése szerint mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogorvoslattal éljen az olyan bírósági, hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely a jogát vagy jogos érdekét sérti. Az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdése értelmében alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.

Az Egyezmény 13. Cikke „A hatékony jogorvoslatához való jog” cím alatt úgy fogalmaz, hogy bárki, akinek

az Egyezményben meghatározott jogait és szabadságait megsértették, joga van ahhoz, hogy a hazai hatóság előtt a jogsérelem hatékony orvoslását kérje az esetben is, ha e jogokat hivatalos minőségben eljáró személyek sértették meg

[60] Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata értelmében a jogorvoslathoz való jog tárgyát tekintve a bírói, illetőleg hatósági döntésekre terjed ki, tartalma szerint pedig az érdemi határozatok tekintetében a más szervhez vagy a magasabb fórumhoz fordulás lehetősége. A jogorvoslathoz való jog törvényben meghatározottak szerint gyakorolható, ezért az egyes eljárásokban eltérő szabályozás lehetséges [5/1992. (I. 30.) AB határozat, ABH 1992, 27, 31.; 1437/B/1990. AB határozat, ABH 1992, 453, 454.; 513/B/1994. AB határozat, ABH 1994, 731, 733–734.; 22/1995. (III. 31.) AB határozat, ABH 1995, 108, 109–110.; 23/1998. (VI. 9.) AB határozat, ABH 1998, 182, 186.; 24/1999. (VI. 30.) AB határozat, ABH 1999, 237, 243–246.; 29/1999. (X. 6.) AB határozat, ABH 1999, 294, 297–298.]” (36/2013 (XII:5.) AB határozat)

A jogorvoslati jog mindenkit megillet. Az egyes eljárások során érvényesülő jogorvoslati lehetőségeket az eljárási törvények határozzák meg. A jogorvoslathoz való jog alkotmányos érték védelme érdekében korlátozható. Az Alkotmánybíróság és az EJEB állandó gyakorlata szerint csak a hatékony jogorvoslat biztosítása esetén állapítható meg az, hogy a bírósági eljárások során érvényesült a jogorvoslathoz való jog. Ahhoz, hogy a jogorvoslatot hatékonynak tekinthessük ahhoz a jogorvoslati fórumnak döntési helyzetben kell lennie. A formális és a jogi szabályozás miatt eleve kilátástalan jogorvoslat nem kielégítő.

3.4.) A tisztességes tárgyaláshoz való jogot sérti, ha a bíróság nem biztosítja az eljárása során a peres félnek a fegyverek egyenlőségéhez való jogot. Ezen alapjog tartalmát az Alkotmánybíróság a következőképpen határozza meg:

„A tisztességes eljárásnak az egyezmény- és alkotmányszövegekben nem nevesített, de általánosan és nem vitatottan elismert eleme a „fegyverek egyenlősége”, amely a büntetőeljárásban azt biztosítja, hogy a vádnak és a védelemnek egyenlő esélye és alkalma legyen arra, hogy a tény-és jogkérdésekben véleményt és állást foglalhasson. A fegyverek egyenlősége nem minden esetben jelenti a vád és a védelem jogosítványainak teljes azonosságát, de mindenképpen megköveteli, hogy a védelem a váddal összevethető súlyú jogosítványokkal rendelkezzen. A fegyverek egyenlőségének egyik feltétele (és a nemzetközi szervek esetjogaiban is leginkább kimunkált területe) a felek mindegyikének személyes jelenléte az eljárási cselekmények során, illetve egyes eljárási szereplők (például szakértők) megtartása semleges pozícióban.

A másik feltétel, hogy az ügyben releváns adatokat a vád, illetve a terhelt és a védő ugyanolyan teljességben és mélységben ismerhessék meg. Itt érintkezik a fair trial elve a védelemhez való jog hatékonyságának és a védelemre való felkészülés kellő idejének és eszközeinek követelményével.

Az előző pontban idézte az Alkotmánybíróság az Emberi Jogok Európai Bizottsága értelmezését ezeknek a védelem jogát szolgáló eszközöknek tág köréről. Az Alkotmánybíróság megállapította azt is, hogy az eljárásban szereplő adatok és dokumentumok teljes megismerése és — megfelelő biztosítékok között — birtoklása is ezek közé a "mindenképpen biztosítandó" jogok közé sorolható. A dokumentumok megismerése; a belőlük készíthető jegyzetek szabad "birtoklása"; a dokumentumok "birtoklása" a tárgyalás alatt, vagy máskor is, de csak a bíróság épületében, azonban nem elégíti ki a védelemhez való jogot, ha egyszerűen a fegyverek egyenlősége nem érvényesül. Nem egyenlő a vád és a védelem helyzete, ha az ügyész az államtitkokat képező dokumentumokat az eljárás alatt a bíróságon kívül is szabadon birtokában tarthatja és használhatja (lásd a Be. 114. § (5) bekezdését), — míg a terhelt és a védő ebben korlátozva van.” (6/1998 (III.11.) AB határozat)

„Az Alkotmánybíróság a fegyverek egyenlőségének elvét ugyan alapvetően a büntetőeljárás kapcsán értelmezte, azonban a tisztességes eljáráshoz való jog alapján alkalmazhatónak találta azt minden bírósági eljárás tekintetében, így polgári perek esetében is.” (15/2002. (III. 29.) AB határozat)

A fentiekből megállapítható, hogy a fegyverek egyenlőségének az elve két alapvető alkotmányos követelmény betartását írja elő a bíróságok számára. Természetesen ezen két követelményen kívül több taxatívum meg nem határozható egyéb feltétel megvalósulása is szükséges ahhoz, hogy a fegyverek egyenlősége érvényesüljön egy eljárás során, de ennek a tárgyalását terjedelmi okok miatt itt mellőzöm. A fent megjelölt két alapelv a tájékoztatási kötelezettség és a perbeli iratok megismerhetőségének és birtoklásának az elve.

A bíróságokat terhelő tájékoztatási kötelezettség terjedelme azt a problémát veti fel, hogy annak milyen mértékűnek kell lennie illetve, hogy milyen jogokra kell kiterjednie. A Kúria által elfogadott 1/2009 (VI.24.) Pk. vélemény az alábbiak szerint határozta meg a bíróságok tájékoztatási kötelezettségének a kereteit:

„A Pp. 3. §-ának (3) bekezdésében előírt tájékoztatási kötelezettség célja annak biztosítása, hogy a fél a bizonyítási indítványait a jóhiszemű és célszerű perrivel követelményeinek megfelelően előterjeszthesse.

2) A felet - függetlenül attól, hogy jogi képviselővel jár-e el - tájékoztatni kell arról, hogy a bíróság a Pp. 163. §-a alapján mely tényállításait ítéli olyannak, amelyek bizonyításra szorulnak. A tájékoztatásnak a kereseti (vizontkereseti) kérelem és az ellenkérelem (kijogás) alapjaként előadottakból kiindulva, az anyagi jogi szabályok szerint jelentős tényekre kell vonatkoznia.

3) A tájékoztatást a bíróságnak a fél részére az eljárás olyan szakaszában kell megadnia, amikor a bizonyítandó tények már ismertek és megállapítható, hogy a fél nincs kellőképpen tisztában bizonyítási kötelezettsége tartalmával. A tájékoztatásnak folyamatosan igazodnia kell a felek per során változó nyilatkozataihoz, követnie kell az esetleges keresetváltásokat, kereset kiterjesztéseket.

4) A tájékoztatásnak az adott tényállításokra vonatkozóan eggyesítettnek és teljeskörűnek, valamennyi elbírálásra kerülő kérelemre kiterjedőnek kell lennie. A tájékoztatási kötelezettség nem teljesíthető csupán a Pp. 3. §-ának (3) bekezdésére és 164. §-ának (1) bekezdésére utaló általános tájékoztatással.

5) A bíróságnak az ellenérdeklő felet, ha a bizonyító fél által előterjesztett bizonyítási eszközök bizonyító erejét vitatja erre vonatkozóan a bizonyításra kötelezett féllel azonos körben kell tájékoztatnia.

6) A bíróságnak a keresetváltogatás, vizontkereset, beszámítási kifogás előterjesztésének lebetőségéről csak akkor kell tájékoztatást adnia, ha a jogi képviselő nélkül eljáró fél tett olyan jogilag jelentős tényre vonatkozó nyilatkozatot, amely igényként csak ily módon érvényesíthető. A tájékoztatás csak a perbe vitt jog eljárásjogi érvényesítésének módjára vonatkozhat.

7) A tájékoztatásnak - a szakértői bizonyítás szükségességét kivéve - a bizonyítási eszközökre általában nem kell kitérnie, azokra a bíróságnak csak akkor célszerű utalnia, ha a per adataiból megállapítható, hogy az adott bizonyítási eszköz (pl. okirat, tanú) igénybevétele nélkül a fél nem tud eleget tenni a bizonyítási kötelezettségének. A jogi képviselő nélkül eljáró felet azonban az adott esetben igénybe vehető bizonyítási eszközökről is tájékoztatni kell.

8) A tájékoztatást a jegyzőkönyvben vagy külön végzésben úgy kell rögzíteni, hogy annak tartalma utóbb egyértelműen megállapítható legyen.

9) Ha a bíróságnak a Pp. 141. §-ának (6) bekezdésében foglalt jogkövetkezményekről kell tájékoztatnia a felet, a tájékoztatást oly módon kell megtenni, hogy a fél számára egyértelműen felismerhető legyen: mely tényekre vonatkozóan, mennyi időn belül kell a bizonyítási kötelezettségének eleget tennie. A tájékoztatásnak ki kell terjednie arra is, hogy a kötelezettség elmulasztása esetén a bíróság a bizonyíték előterjesztésének bevárása nélkül határoz. Az elsőfokú bíróság a Pp.

235. §-ának (1) bekezdésében foglaltakról a jogi képviselő nélkül eljáró felet tájékoztathatja. A tájékoztatásnak a Pp. 260. §-ának (2) bekezdésére nem kell kiterjednie.

10) A bizonyítékokat a bíróságnak az érdemi határozatában kell értékelnie, annak azonban nincs akadálya, hogy amennyiben az adott tényre vonatkozóan fogatosított bizonyítást nem tartja elégségesnek - e tény közlése nélkül - a felet további bizonyítási indítvány előterjesztésére hívja fel.

11) Ha az eljárás befejezését a megadott határidőn túl előterjesztett bizonyítás nem késlelteti, a bíróság - a késedelem alapos oka meglétének vizsgálata nélkül - a bizonyítást fogatosíthatja.

12) Amennyiben az elsőfokú bíróság a késve előterjesztett bizonyítékot értékelte, a másodfokú bíróság azt a fellebbezési eljárásban nem mellőzheti. Ha az elsőfokú bíróság a Pp. 141. §-ának (6) bekezdésében foglalt jogkövetkezményt annak ellenére alkalmazta, hogy a félnek alapos oka volt a késedelemre, a mellőzés az elsőfokú ítélet hatályon kívül helyezését eredményezheti (Pp. 252. § (2) bekezdés)."

Ezen Pk. vélemény pontosan meghatározza azokat a követelményeket, amelyet a bíróságoknak az eljárásaik során teljesíteniük kell ahhoz, hogy eleget tegyenek a tájékoztatási kötelezettségüknek. Ez alapján egyes eljárások során külön - külön kell vizsgálni azt, hogy milyen tények tekintetében kel a peres felet tájékoztatnia a bíróságnak, így a tájékoztatási kötelezettség, kioktatás általában nem lehet általános elvi jellegű, illetve nem terjedhet ki az alanyi jogokra.[16] Azonban megjegyzendő az, hogy ha az elsőfokú bíróság nem tesz eleget a tájékoztatási kötelezettségének, akkor ezt a másodfokú bíróság az eljárása során még megteheti, és ekkor nem állapítható meg lényeges eljárási szabálysértés, és tisztességes eljáráshoz való jog megsértése.[17]

A dokumentumok megismerhetősége jogának alkotmányos elvével kapcsolatban ki kell emelni, hogy ennek a jognak nem csak a peres irat teljes tartalmának a megismerhetőségére vonatkozik, hanem annak fizikai birtoklására is. A fizikai birtoklás az jelenti, hogy a peres fél bármikor magánál tudja tartani, és bármikor fel tudja használni azt.

3.5./ A tisztességes tárgyaláshoz való jog tartalmi elemének tekinthetjük a feleknek a szabad rendelkezési jogát. Az Alkotmánybíróság megfogalmazása szerint: „Az Alkotmány 54. § (1) bekezdése az emberi méltósághoz való jogot minden ember veleszületett jogaként deklarálja, amelytől senkit nem lehet önkényesen megfosztani. Az Alkotmánybíróság 8/1990. (IV. 23.) AB határozatában az emberi méltósághoz való jogot az ún. "általános személyiségi jog" egyik megfogalmazásának tekintette. Rámutatott arra, hogy a modern alkotmányok, illetőleg alkotmánybírósági gyakorlat az általános személyiségi jogot különféle aspektusaival nevezik meg: pl. a személyiség szabad kibontakozásához való jogként, az önrendelkezés szabadságához való jogként, általános cselekvési szabadságként, avagy a magánszférához való jogként. Az emberi méltósághoz való jog tehát magában foglalja az önrendelkezés szabadságához való alkotmányos alapjogot, amelynek korlátozása kizárólag az Alkotmány 8. § (2) bekezdésében foglalt rendelkezés keretei között történhet meg. Eszerint a Magyar Köztársaságban az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg, alapvető jog lényeges tartalmát azonban törvény sem korlátozhatja.

Az önrendelkezési jog fontos tartalmi eleme - egyebek között az egyén joga arra, hogy az igény állapotába került alanyi jogait a különböző állami szervek, így a bíróság előtt is érvényesítse. Az önrendelkezési jog azonban, mint az általános cselekvési szabadsághoz való jog, a jogérvényesítéstől való tartózkodás, a nem cselekvés jogát is magában foglalja. Mivel ez a jog az egyén autonómiájának védelmére szolgál, általában mindenkinek szabadságában áll eldönteni, hogy jogai és törvényes érdekei védelmére nyitva álló és alkotmányosan biztosított hatósági igényérvényesítési utat igénybe veszi-e vagy attól tartózkodik.” [1/1994. (I. 7.) AB határozat]

A felek szabad rendelkezési joga alapvetően a polgári eljárásjoghoz kapcsolódik. Elsődleges tartalma az, hogy az állampolgár szabadon dönthet azon kérdésben, hogy az alanyi jogait kívánja-e bíróság előtt érvényesíteni és e vonatkozásban kíván-e peres eljárást kezdeményezni.

A szabad rendelkezési jog azonban nem csak a perlési lehetőséget vagy az attól való tartózkodás jogát takarja, hanem a kereseti kérelemhez való kötöttség elvét is. A Pp. 3.§ (2) bekezdése szerint a bíróság az eljárás során kötve van a felek kérelméhez. Ezzel kapcsolatban a Pp. 215. §-a kiemeli, hogy a bíróság a döntésének meghozatala során nem terjeszkedhet túl a kereseti és viszontkereseti kérelmen. Ez azonban azt is jelenti, hogy a bíróságnak az ítélet teljességének elve szerint minden kereseti kérelemről is döntenie kell. Amennyiben ezt elmulasztja, akkor ezzel megsérti a félnek a tisztességes eljáráshoz való jogát.

A fél szabad rendelkezési jogával összefüggésben merül fel az a probléma, hogy a Pp. 3. § (2) bekezdésében megfogalmazott elv vonatkozik-e a jogcímhez való kötöttségre is. Az állandó magyar bírói gyakorlat szerint a keresethez való kötöttség nem jelenti a jogcímhez való kötöttséget.^[18]

Ezen állandó bírói gyakorlattal kapcsolatban azonban súlyos alkotmányossági kételyek merülhetnek fel. Ha például a peres fél pontosan megjelöli a kereseti követelés jogcímét, és kifejezetten tiltakozik az ettől való eltéréstől, akkor ezen kifejezett kérelemhez is kötve kell, hogy legyen a bíróság a Pp. 3. § (2) bekezdése alapján. Ilyen esetben a jogcímtől való eltéréssel a bíróság a peres felet megfoszthatja az alanyi jogának az érvényesíthetőségétől, amellyel megsérti annak rendelkezési jogát.^[19]

3.6.) Az a – e. pontokban kifejtettekén kívül még számos tényező is befolyásolhatja a tárgyalás tisztességességét. Ilyennek tekinthető például a bíró tárgyalásvezetési stílusa, a felekkel kapcsolatos pervezetési intézkedései vagy a jegyzőkönyv tartalmának megállapítása. Ezek nagy befolyással lehetnek egy per kimenetelére. Ezen problémakör olyan széleskörű, hogy jelen tanulmány keretei között ennek részletes kifejtése nem lehetséges. Egy másik tanulmányban erre vélhetőleg sor fog kerülni. Azonban a fentiekkel kapcsolatban szükséges megjegyezni, hogy az Alaptörvény és az EJEE is a tisztességes eljáráshoz való jog alapelveként fogalmazza meg a nyilvános tárgyaláshoz való jogot is. A tárgyalás nyilvánosságával kapcsolatban merül fel az a kérdés, hogy ezen eljárásokról készíthető-e kép- és hangfelvétel. A Pp. és a Be. rendelkezései szerint a nyilvános tárgyalásról kép- és hangfelvétel készíthető a bíró által meghatározott módon. Ennek ellenére az eljáró bírók gyakran minden indok nélkül megtiltják ezek készítését a tárgyaláson. A legnagyobb gond akkor szokott jelentkezni ezen jogellenes bírói magatartással kapcsolatban, amikor vita van a peres felek és a bíróság között a tekintetben, hogy a tárgyaláson pontosan mi hangzott el, vagy az ott elhangzottak megfelelően kerültek-e jegyzőkönyvezésre. Nem kell különösebben bizonyítani, hogy egy rosszul jegyzőkönyvezett jognyilatkozat vagy a tárgyaláson elhangzott lényeges tényállítások illetve az ott megjelölt tények helytelen rögzítése vagy azok rögzítésének elmaradása alapvetően befolyásolhatja az egész bírósági eljárást. A jegyzőkönyv tartalmáról érdemi kontroll nélkül a bíró dönt, és rossz jegyzőkönyvezés esetén a félnek nem sok esélye van arra, hogy el tudja érni a jegyzőkönyv kijavítását, ha nincs a tárgyalásról készült hang vagy képfelvétel a birtokában. Ezen problémát csak az oldaná meg, ha kötelezővé tennék hivatalos hang vagy képfelvétel készítését a tárgyalásokról. Ennek központi elrendelése nagyban segítené a tisztességes eljáráshoz való jog érvényre jutását a tárgyalásokon. Az eljáró bírónak is előnyösebb lenne ez a rendszer mivel, így elkerülhetővé válna a bírók elleni megalapozatlan panaszok előterjeszthetőségének a lehetősége. Ez alapján az OBH-nak azonnal el kellene rendelnie minden tárgyalásnak hang- vagy képfelvétel útján való rögzítését. Amíg ez nem történik meg addig mindig kérdéses lehet a tisztességes eljáráshoz való jog érvényre jutása a tárgyalásokon.

A tisztességes eljáráshoz való jog érvényre jutásának garanciái

A jogkereső állampolgároknak több lehetősége is van arra, hogy a tisztességes eljáráshoz való jogának megsértése esetén jogvédelemért fordulhasson a nemzetközi és hazai szervekhez. Nemzetközi szinten elsősorban az EJEB előtti eljárás emelhető ki, de az EU Bíróságának az ilyen irányú ítélkezési tevékenysége is vélhetően egyre nagyobb szerepet fog kapni. Az EU Alapjogi Chartájára tekintettel az EU Bírósága az előzetes döntéshozatali illetve a kötelelességsegési eljárásokban egyre gyakrabban foglalkozik emberi jogi kérdésekkel így a tisztességes eljáráshoz való joggal is.

Hazai szinten az Abtv. rendelkezései szerint az alkotmányjogi panasz keretében az Alkotmánybíróság jogosult elsősorban annak vizsgálatára, hogy egy bírósági eljárás megfelelt-e a tisztességes eljárás alkotmányos követelményeinek. Emellett a Pp. 2. §-a alapján a rendes bíróságok is vizsgálhatják azt, hogy a polgári eljárások során a peres felek részére biztosították-e a tisztességes eljáráshoz való jogot. Tekintettel arra, hogy ezen rendes bírósági igényérvényesítéssel összefüggésben merült fel eddig a legtöbb jogértelmezési és jogalkalmazási gond, ezért részletesen csak ezen probléma körrel fogok foglalkozni.

A Pp. 2. § szerint:

2. § (1) A bíróságnak az a feladata, hogy – összhangban az 1. §-ban foglaltakkal – a feleknek a jogviták elbírálásához, a perek tisztességes lefolytatásához és ésszerű időn belül történő befejezéséhez való jogát érvényesítse.

(2) A per befejezésének ésszerű időtartama a jogvita tárgyát és természetét, valamint az eljárás lefolytatásának egyedi körülményeit is figyelembe véve határozható meg. Nem hivatkozhat a per ésszerű időn belül történő befejezésének követelményére az a fél, aki magatartásával, illetve mulasztásával a per elhúzódásához maga is hozzájárult.

(3) Az (1) bekezdésben foglaltak teljesítésének elmulasztása esetén a fél – az alapvető jogait ért sérelemre hivatkozással – sérelemdíjra tarthat igényt, feltéve hogy a sérelem a jogorvoslati eljárásban nem orvosolható. Ha az (1) bekezdésben foglaltak teljesítésének elmulasztásából eredően a fél kárt is szenved és az a jogorvoslati eljárásban nem orvosolható, a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség szabályai szerint követelheti a jogsértőtől kárának megtérítését. A sérelemdíj iránti igény, illetve a kárigény elbírálása során a bíróság soron kívül jár el. A sérelemdíj, illetve a kártérítés megítélését nem zárja ki, ha a bíróság nevében eljár személynek az okozott jogsértés közvetlenül nem volt felróható.

A fentiekből megállapítható, hogy a bíróságok kártérítési felelősséggel tartoznak a peres fél felé, ha a tisztességes eljáráshoz való jogát megsértik a bírósági eljárás során. A bíróságok ezen kártérítési felelősége alapvetően objektív alapúnak tekinthető, mivel ennek megítélésakor nem kell vizsgálni azt, hogy a sérelmet okozó bírói magatartása felróható volt-e.

A legnagyobb probléma a magyar bírói gyakorlattal ezzel összefüggésben az, hogy a Pp. 2. §-ában meghatározott kárfelelősségi alakzatot rendszeresen mellőzik a bíróságok károkozó magatartásának az elbírálásakor a bíróságok még akkor is, ha a peres fél a keresetét kifejezetten erre alapítja. A Pp. 2. §-a alapján indított kártérítési perekben az OBH Jogi Képviseleti Osztályának a bíróságok perbeli képviseletének ellátása során az az általános gyakorlata, hogy minden esetben a Ptk.-nak a bírósági jogkörben okozott kárért való felelősség szabályainak az alkalmazását kéri. (rég. Ptk. 349. §) A bíróságok számos esetben eleget is tesznek ezen JKO indítványnak és a bíróságok ellen a Pp. 2.§-a alapján benyújtott kártérítési keresetet a Ptk. fenti rendelkezése szerint bírálják el.^[20]

A gond ezzel, kapcsolatban az, hogy a bírósági jogkörben okozott kárért való felelősség a Ptk. rendelkezései és az állandó bírói gyakorlat szerint is szubjektív, vétkességi alapú. Sőt nem elegendő csak egyszerű vétkesség (pl. gondatlanság) a jogsértést ténylegesen elkövető bíró részéről a bíróság

kárfelelősségének a megállapításához, hanem kirívóan súlyosnak kell lennie annak[21] Csak a kirívóan súlyos jogsértés esetén állapítják meg a bíróságok az ügyben eljáró bíróságok kártérítési felelősségét. A kirívóan súlyosság megállapítása bírói mérlegelési jogkörbe tartozik, és csak nagyon kevés esetben állapítják meg azt a bíróságok. Itt szükséges megjegyezni, hogy az OBH Jogi Képviselési Osztálya a 2014.OBH.XXVI.B.607. számú beadványában kifejtette, hogy nem tekinthető kirívóan súlyosan jogsértőnek a bírónak azon magatartása amellyel megszegte a Bjt. 22. § (1) bekezdésében foglalt bírói esküjét.

A fentiekből megállapítható, hogy a kereseti kérelemben megjelölt jogcímtől való eltérés esetén a bíróságoknak lehetőségük nyílik arra, hogy a kártérítési felelősség szubjektív alapjának a hiányára hivatkozással az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésének a megsértéséből eredő objektív kártérítési felelősségük alól mentesítsék a bíróságokat. A kártérítési perben eljáró bíróságok ilyen magatartásával kapcsolatban is felmerülhet a tisztességes eljáráshoz való jog megsértése. (pl. Pp. 3 és 206. §-ának figyelmen kívül hagyása miatt.) A bíróságok 2014. évi működéséről a bírók számára készített OBH jelentésben megállapításra került, hogy a károsultak a bíróságok ellen indított kártérítési pereik 94%-át elvesztették. A fentiekből következőleg és ezen statisztikai adat alapján kimondhatjuk, hogy a bíróságokkal szembeni kártérítés érvényesíthetőségének a lehetősége gyakorlatilag kizárt.

A bírósági kárfelelősség (Pp. 2. §) érvényesíthetősége esélyeinek feltárása mellett szükséges annak vizsgálata is, hogy a bíró milyen személyes felelősséggel tartozik akkor, ha az eljárás során vétkezen megsérti a peres félnek vagy a vádlottnak a tisztességes eljáráshoz való jogát, és ezt az Alkotmánybíróság vagy az EJEB is megállapítja.[22]

A bíró anyagi és fegyelmi felelősségének a megállapítása nem mellőzhető ebben az esetben. Amennyiben a bírósági vezető ilyenkor nem kezdeményezi a bírói felelősség megállapítását a szolgálati bíróságoknál, akkor ezzel maga is hozzájárul a bírói önkény kialakulásának a lehetőségéhez. Másrészt ez egy olyan a „Pelikán elvtárs egyszer majd kérünk magától valamit” helyzet létrejöttét eredményezheti, amely a pártatlan ítélezést is megkérdőjelezheti.

Dr. Darák Péter nyilatkozata szerint:

„A bírósági szervezet kárfelelőssége az igazságszolgáltatás jogállami működésének kiemelkedő biztosítója. Az ítélkező bíró személyes (fegyelmi, büntetőjogi, kártérítési) felelősségre vonhatósága mellett a bíróság, mint szervezet polgári jogi felelőssége az okozott kárért a jogállamiság egyik „zárókövének” tekinthető: alkalmazására azokban a rendkívüli esetekben kerülhet sor, amikor a közhatalommal felruházott bíróság a jog érvényesítése helyett jogot sért, és jogsértő eljárásával – jogorvoslati eljárásban sem orvosolható – kárt okoz az állampolgárnak. Annak az állampolgárnak, aki – Alaptörvényünk XXVIII. Cikkében foglalt jogával élve – éppen azért fordult a bírósághoz, hogy jogait és kötelezettségeit, illetőleg az ellene emelt vádat észszerű időn belül, tisztességes eljárásban, megalapozottan bírálják el. A bírósági jogkörben eljáró személyek károkozó magatartása – amennyiben következmények nélkül marad – az állambatalom oldaláról nézve súlyos működési zavart eredményez: rést üt a jogállamiság, a jog uralma alá vetett állam eszméjének pajzsán, teret engedve ezzel az önkénynek. Az állampolgárok oldaláról nézve a kártérítés elmaradása aláássa a bíróságokba vetett bizalmat. A közbizalom elvesztése pedig könnyen vezethet az egyéni, így szükségképpen önkényes igazságszolgáltatás térnyeréséhez az igazságszolgáltatás bírósági monopóliumával szemben. A bizalom fenntartása és folyamatos megerősítése ezért a közösség, a nemzet egészének érdeke.” (Dr. Darák Péter mutatta be Borbás Beatrix: „A bírói hatalom kárfelelőssége ” címmel megjelent monográfiáját.[23])

Teljes mértékben egyet lehet érteni a Kúria Elnökével abban, hogy a bíróságok iránti közbizalmat az rombolhatja a legjobban, ha a bírói jogsértések következmény nélkül maradnak. Ennek megakadályozásában a bírósági vezetőknek kiemelt szerepük van. Ha ennek a kötelezettségüknek, akár

egyéni vagy rosszul felfogott „szervezeti” érdekből, nem tesznek eleget, akkor a bíróságok jogállami normáknak megfelelő működését lehetetlenítik el, teret adva ezzel az önkényes igazságszolgáltatásnak és a korrupciónak. A magyar bírói szervezeti rendszeren belül nem példanélküli, hogy a bírói esküjüket vélhetően megszegő bírók ellen a bírósági vezetők nem kezdeményeztek fegyelmi eljárást.^[24] Így megállapítható az, hogy a bíróságok szervezeti míg a bírók egyéni szinten gyakorlatilag nem vonhatók felelősségre még akkor sem, ha megsértik az ügyfélnek a tisztességes eljáráshoz való jogát, és ezzel kárt okoznak neki. Erre figyelemmel felmerül annak a problematikája, hogy felelőtlen szervezetnek minősíthető-e a bírósági szervezeti rendszer.

A szervezetszociológia megfogalmazása szerint „felelőtlen szervezetek azok a hatalmi megközelítés definíciója alapján, amelyek képesek másokra hatni, miközben más szervezetek nem képesek saját érdekeik sérelme esetén visszahatni. Vagyis a felelőtlen szervezettel szemben más szervezetek nem rendelkeznek aktív hatalmi lehetőségekkel, nem képesek magatartását befolyásolni.”^[25]

A fenti kritériumok alapján felelőtlen szervezetnek minősíthetjük a bírói szervezetet is, mivel a korábbiakban kifejtettekre tekintettel megállapítható, hogy az állampolgárok, az állami szervek és az egyéb szervezetek hatékonyan nem tudnak igényt érvényesíteni a bíróságokkal szemben.

A bíróságok kártérítési valamint a bírók anyagi és fegyelmi felelősségének a megállapítása iránti kérelmeket, kereseteket olyan bíróságok bírálják el, amelyek tekintetében a pártatlanság látszata nem biztosított, illetve az eljárásaik során több alkotmányos anomália is felmerülhet.^[26] Emellett azért is felelőtlen szervezetnek minősíthetjük a bíróságokat, mert míg az Alkotmánybíróság egyre több bírósági ítéletet semmisít meg a tisztességes eljáráshoz való jog megsértése miatt és az EJEB is kirívóan sok esetben marasztalja a Magyar Államot kártérítésre az EJEE 6. cikkének megsértésére hivatkozással, addig a magyar bíróságok az ellenük előterjesztett kártérítési kereseteket még mindig 94%-os arányban utasítják el.

A bíróságok felelőtlen szervezetként való működésnek legnagyobb problémája, hogy emiatt nagyon nagy mértékben megnőtt a korrupciós kockázat a szervezeten belül. Amennyiben egy szervezet vagy a szervezet tagjai által elkövetett jogsértések huzamosabb időn át nem kerülnek megtorlásra, akkor törvényszerűen kialakul a sérthetlenség illúziója a szervezeten belül. A sérthetlenség illúziója pedig a törvények felett állóság képzetét alakíthatja ki a szervezet vezetőiben és tagjaiban. Ez pedig egyenes út a korrupció megjelenéséhez. A fenti megállapításokat igazolja, hogy minden magyar sajtó tájékoztatást adott arról, hogy dr. N.N. Szegedi Törvényszéki bírót jogerősen 12 évi börtönre ítélte a Debreceni Ítéltábla hivatali korrupció miatt.^[27]

A korrupció megjelenése és annak kockázata valamint a felelőtlen szervezetnek minősülés miatt olyan problémák jelentkeztek a bírósági szervezettel összefüggésben és a szervezeten belül, amelyek a bíróságok társadalmi megítélését alapvetően befolyásolják. Feltehetően a bíróságoknak a felelőtlen szervezetként való működése és a korrupció is nagyon nagy mértékben hozzájárult ahhoz, hogy a bíróságok iránti közbizalom elfogadhatatlan szintre csökkent.^[28] A 90-es évek közepén a bíróságok bizalmi indexe még 80-90 százalék körüli, 2008-ban 67 % míg 2013. évben 60% (Eurobarometer mérése szerint 58%) volt. Az OECD felmérése szerint a bíróságok működésével 2014-ben a lakosság 45%-a volt elégedett, ami még a MÁV eredményénél is rosszabb. A bíróságok közbizalmi indexe a mérvadó közvélemény kutatók szerint 50 százalék körül mozgott 2014 és 2015 évben. ^[29] A fenti adatok nagyon elgondolkodtatóak. A bíróságok jogállami módon csak akkor tudnak működni, ha a társadalom részéről megfelelő nagyságú közbizalom nyilvánul meg feljük. Nem véletlen, hogy minden nemzetközi és nemzeti dokumentum kiemelten kezeli a bíróságok iránti közbizalom kérdését. Ha a bíróságok iránti közbizalom nagyon alacsony szintre csökken, vagy rohamosan csökkenő tendenciát mutat, akkor a bíróságok nem tudják betölteni a társadalmi funkciójukat, és elvesztik a legitimitációjukat a bírói hatalom gyakorlására. Ennek bekövetkeztekor a

jogállam is megszűnik, és nem marad más csak a bírói önkény. Ennek elkerülése végett elengedhetetlen az, hogy a jogi környezet és bírói szemlélet megváltoztatásával megszüntetésre kerüljön a korrupció és a bíróságoknak felelőtlen szervezetként való működése.

A bíróságok felelőtlen szervezetként való működésből és a korrupció megjelenéséből eredő közbizalom csökkenés nem csak a bírósági szervezeti rendszer legitimitációját veszélyezteti, hanem kihatással van a bíró egyéni személyes egzisztenciájára is. Nem igényel különösebb bizonyítást annak belátása, hogy a társadalmi legitimitás megszűnése vagy kérdésessé válása esetén megfelelő társadalmi támogatás hiányában a bírók és érdekképviselői szerveik nem tudják hatékonyan képviselni a bér és anyagi igényeiket. Érdemes megnézni, hogy milyen eredményeket ért el a Magyar Bírói Egyesület a jelenlegi közbizalmi szintnél a bírói bérfejlesztés és életpálya modell elfogadtatása területén. A közbizalom elégtelen szintje miatt ma nincs egyetlen társadalmi vagy politikai erő sem Magyarországon, amely támogatná a bíróságok anyagi igényeit. Ebből adódóan megállapítható, hogy a bíróságokat felelőtlen bírósági szervezeti rendszerként működtető bírósági vezetők illetve a jogellenes ítéleteikkel ezt az állapotot fenntartó bírók nem csak a szervezeti legitimitást veszélyeztetik, hanem a jogszerű ítéleteket meghozó bíró kollégáiknak az anyagi egzisztenciáját is. Minden jogszerűen ítélkező bíró elemi érdeke, hogy megakadályozza a bíróságoknak felelőtlen szervezetként való működését, mivel az ebből adódó társadalmi támogatottság csökkenés miatt a saját és a családjának az anyagi léte is veszélybe kerülhet. Emellett a felelőtlen szervezetkénti működést fenntartó ítéletek, a jogellenes vezetői intézkedések jogszerűvé nyilvánításával meg is sérthetik a bírói függetlenséget. A fenti határozatokat meghozó bírók ezzel maguk is hozzájárulhatnak a többi bírónak és a társadalomnak a bírói függetlenségbe vetett bizalmának a megrendüléséhez. A bírói függetlenségbe vetett bírói és társadalmi bizalom megszűnése a bíróságok jogállami működését teszik lehetetlenné. A saját vagy egy rosszul felfogott szervezeti érdek miatt egyetlen bíró vagy vezető sem veszélyeztetheti a többi bíró létalapját illetve bírói függetlenségét vagy az abba vetett közbizalmat. Megjegyzendő az is, hogy a történelmi tapasztalat szerint a társadalom előbb vagy utóbb számon kéri mindenkin a jogsértéseket. Ennek elkerülése végett mindenféleképpen szükséges volna a bíróságok felelőtlen szervezetként való működésének, és az ezt lehetővé tevő bírói ítélkezési gyakorlatnak és bírói habitusnak a megváltozására is.

Felhasznált irodalom:

1. Lichtenstein József: A bírói hatalom, PTE doktori értekezés, Pécs, 2006. <http://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/lichtenstein-jozsef/lichtenstein-jozsef-vedes-tezisek.pdf> (Letöltés ideje: 2015. 12. 10.)
2. Jávor István: A bíróság, mint felelőtlen szervezet: kinkeserves korrupció, https://www.academia.edu/8910774/b%C3%ADr%C3%ADr%C3%B3s%C3%A1gi_felel%C5%91tlen_szervezet_k%C3%ADnkeserves_korrupci%C3%B3 (Letöltés ideje: 2015. 12. 10.)
3. Jávor István: Felelőtlen szervezetek, Szociológiai szemle, 2004/1.
4. Bakos Kitti: A tisztességes eljáráshoz való jog a jogágak határán, www.birosag.hu (Letöltés ideje: 2015. 12. 10.)
5. Bakos Kitti: A tisztességes eljáráshoz való jog: új jogalkotói irányok, www.jesz.ajk.elte.hu (Letöltés ideje: 2015. 12. 10.)
6. Borbás Beatrix: A bírói hatalom kárfelelőssége, Budapest, HVG-ORAC, 2014.
7. Eötvös Károly Közpolitikai Intézet: Bírói függetlenség, számonkérhetőség, igazságszolgáltatási reformok, Lásd: http://www.ekint.org/ekint_files/File/tanulmányok/biroi_fuggetlenseg.pdf (Letöltés ideje: 2015. 12. 10.)
8. Darák Péter: Az Alkotmányjogi panasz bírói szemmel, Alkotmánybírósági szemle 2012/1.
9. Charles Perrow: Szervezetszociológia, Budapest, Osiris-Századvég 1994.
10. Fleck Zoltán: Jogállam és igazságszolgáltatás a változó világban, Budapest, Pallas, 2008.

Egyéb források:

1. Az Alkotmánybíróság határozatai, www.mkab.hu
2. Országos bírósági honlap, www.birosag.hu
3. Kúria honlapja, www.kuria-birosag.hul

Összefoglaló a „Bírói függetlenség és a tisztességes eljáráshoz való jog” című tanulmányhoz

A tanulmány arra a kérdésre próbál választ adni, hogy milyen viszonyban van egymással a bírói függetlenség és a tisztességes eljáráshoz való jog.

A magyar bírósági szervezeti rendszeren belül elterjedt álláspont szerint a bírói függetlenséget teljesen korlátozhatatlannak kell tekinteni, a bírói döntés semmilyen módon nem tehető vitássá, és a bíró az ítélező tevékenysége miatt nem vonható felelősségre. Ezen szemlélettel kapcsolatban szükséges szembeállítani a tisztességes eljáráshoz való jog biztosításából vagy ennek elmulasztásából eredő peres féli valamint alkotmánybírósági alkotmányos elvárásokat illetve a bírósági szervezeti és a bírói egyéni felelősséget.

Ennek keretében a tanulmány első része a bírói függetlenség mibenlétével foglalkozik. A magyar bírósági szervezeti rendszer függetlenségének történeti áttekintése és annak jelenlegi meglétének megállapítása mellett alapvető kérdésként az vetődik fel, hogy az egyéni bírói függetlenség is biztosított-e a rendszeren belül. Az egyéni bírói függetlenség biztosítottságának történeti áttekintése mellett a műben feltárára kerül a jelenlegi helyzet is. Ezzel kapcsolatban megállapíthatónak tűnik az is, hogy az egyéni bírói függetlenséget biztosító garanciális szabályok hiánya miatt az egyéni bírói függetlenség a korábbi időszakokhoz hasonlóan jelenleg sem biztosított még Magyarországon. Ennek megléte azért lenne fontos, mivel csak így biztosítható a peres felek számára a tisztességes eljáráshoz való jog.

A tisztességes eljáráshoz való jog és a bírói függetlenség egymáshoz való viszonyának megértéséhez nélkülözhetetlen a tisztességes eljáráshoz való tartalmának az ismerete. Erre tekintettel a tanulmányban ismertetésre kerülnek a magyar Alkotmánybíróság jelenlegi gyakorlata alapján a tisztességes eljáráshoz való jogot alkotó alapelvek és alapjogok. Így itt kifejtésre kerül a pártatlan ítékezéshez a tisztességes tárgyaláshoz és a perek ésszerű határidőn belüli befejezéshez való jog mibenléte is. A fenti alapjogok tartalmának meghatározása mellett a teljesség igénye nélkül feltárára kerülnek a műben, mindazok a rendes bírósági jogalkalmazási és jogértelmezési problémák, amelyek miatt felmerülhet a bírósági eljárásokkal kapcsolatban a tisztességes eljáráshoz való jog megsértése.

A tisztességes eljáráshoz való jog megsértése esetén felmerül annak a problémája, hogy a sérelmet szenvedő peres fél milyen reparációs igényekkel fordulhat a bíróságok felé, illetve az, hogy az ilyen igények érvényesíthetőségének mekkora az esélye a jelenlegi bírósági szervezeti rendszeren belül. Ezzel összefüggésben kerül a műben tárgyalásra a felelőtlen szervezeti működési forma meghatározása, és a rendes bírósági szervezeti rendszer e szerinti minősülésének okai.

A felelőtlen szervezatként való működés számtalan veszélyt rejt a bírósági szervezeti rendszer tekintetében. Ezek közül a legproblematisabb a nyílt korrupció megjelenése a bíróságokon. A korrupció

meglétének és a felelőtlen szervezetként való működésnek a lehetséges következményei is tárgyalásra kerülnek a tanulmányban.

A szerző aktív bíróként dolgozik jelenleg is a Szegedi Törvényszéken. A tanulmány megírásának célja elsősorban az volt, hogy a szerző ezzel is felhívja a rendes bíróságok jogalkalmazó tevékenysége során felmerülő anomáliákra a figyelmet. A bíróságok tekintélyének a megőrzése érdekében ezen problémák megszüntetése elengedhetetlen, és ezért van szükség ezek feltárására és a további kutatások folytatására.

Zusammenfassung zur Studie - „Richterliche Unabhängigkeit und das Recht zum redlichen Verfahren“

Die Studie versucht die Frage zu beantworten, in welchem Verhältnis die richterliche Unabhängigkeit zum redlichen Verfahren steht.

Aufgrund der im Gerichtssystem verbreiteten Auffassung muss die richterliche Unabhängigkeit als völlig uneinschränkbar betrachtet werden, die richterliche Entscheidung kann auf keinem Fall bestritten werden und der Richter kann wegen der Urteilsfindung nicht zur Verantwortung gezogen werden. Gegenüber dieser Auffassung muss die im Grundgesetz verankerten Erwartungen der Partei und des Verfassungsgerichtshofs zur Sicherung oder Vermeidung des Rechts zu dem redlichen Verfahren und die gerichtliche organisatorische und die individuelle richterliche Verantwortung gegengestellt werden.

In diesen Rahmen befasst sich der erste Teil der Studie mit dem Wesen der richterlichen Unabhängigkeit. Neben der Übersicht der Geschichte der Unabhängigkeit des richterlichen Organisationssystems und neben der Feststellung deren Vorhandenseins ergibt sich die Frage, dass die individuelle richterliche Unabhängigkeit in diesem System gewährleistet ist. Neben der geschichtlichen Übersicht der Gewährleistung der individuellen richterlichen Unabhängigkeit wird in der Studie auch die jetzige Lage vorgestellt. In diesem Zusammenhang scheint es möglich zu sein festzustellen, dass die individuelle richterliche Unabhängigkeit zur Zeit wegen dem Mangel der die individuelle richterliche Unabhängigkeit sichernden Garantieregel weiterhin nicht gewährleistet ist. Deren Vorhandensein wäre auch deswegen wichtig, weil das Recht zum redlichen Verfahren nur auf dieser Art zu gewährleisten ist.

Zum Verstehen das Verhältnis zwischen dem Recht zum redlichen Verfahren und der richterlichen Unabhängigkeit ist die Kenntnis des Inhalts des Rechts zum redlichen Verfahren notwendig. Deswegen werden in der Studie die Grundsätze und Grundrechte zum Recht zum redlichen Verfahren aufgrund der jetzigen Rechtsprechung des Verfassungsgerichtshofs dargestellt. Dargestellt wird auch das Wesen des Rechts zur unparteiischen Urteilsfindung, zur redlichen Verhandlung und zur Beendigung des Verfahrens in sinnvollen Zeitrahmen. Ohne den Anspruch auf Vollständigkeit werden in der Studie neben der Bestimmung des Inhalts der oben erwähnten Grundrechte auch die gerichtliche Rechtsanwendungs- und Rechtsinterpretierungsprobleme dargestellt, weswegen sich die Verletzung des Rechts zum redlichen Gerichtsverfahren ergeben kann.

Bei der Verletzung des Rechts zum redlichen Verfahren ergibt sich das Problem, mit welchen Reparationsansprüchen sich die beschädigte Verfahrenspartei an die Gerichte wenden kann bzw. welche Chance die Rechtsdurchsetzung dieser Ansprüche zur Zeit im jetzigen Gerichtssystem hat. In diesem Zusammenhang werden die Bestimmung der Funktionsform als verantwortungslose Organisation und die Ursachen der Qualifizierung des Gerichtssystems als verantwortungslose Organisation in der Studie behandelt.

Das Funktionieren als verantwortungslose Organisation ist hinsichtlich des richterlichen Organisationssystems sehr gefährlich. Das Gefährlichste ist die Erscheinung der offenen Korruption an den Gerichten. Die möglichen Folgen des Vorhandenseins der Korruption und des Funktionierens als verantwortungslose Organisation werden in der Studie ebenfalls dargestellt.

Der Autor arbeitet auch zur Zeit als Richter am Komitatgericht Szeged. Das Hauptziel der Studie war, die Aufmerksamkeit auf die Anomalien der Rechtsanwendungstätigkeit der Gerichte zu richten. Zur Bewahrung des Ansehens der Gerichte ist die Beseitigung dieser Probleme unbedingt notwendig, deswegen sind die darzustellen und die Forschungen fortzusetzen.

[1] Lásd: Charles Perrow: Szervezetszociológia, Osiris-Századvég 1994., Lásd még: 1972. évi. IV. tv. 45-51. §.

[2] Lásd: Eötvös Károly Közpolitikai Intézet: Bírói függetlenség, számonkérhetőség, igazságszolgáltatási reformok, Elérhető: http://www.ekint.org/ekint_files/File/tanulmányok/biroi_fuggetlenseg.pdf (Letöltés ideje: 2015. 12. 10.)

[3] Lásd: 38/1993. (VI.11.) AB határozat, 33/2012. (VII.17.) AB határozat.

[4] Lásd: Bjt. 74-85.§ és 106-110. §

[5] Lásd még: IV/2777-37/2012. AB jegyzőkönyv 5. pont Alkotmánybíróság Teljes Ülése 2013. 04.23., dr. Handó Tünde meghallgatása.

[6] Lásd: Eötvös Károly Közpolitikai Intézet: Bírói függetlenség, számonkérhetőség, igazságszolgáltatási reformok, Elérhető: http://www.ekint.org/ekint_files/File/tanulmányok/biroi_fuggetlenseg.pdf (Letöltés ideje: 2015. 12. 10.) 10-18.

[7] Lásd: 21/2014. (VII.15.) AB határozat és 2777/2012. AB ügy, 12099/2012. OBH beadvány.

[8] Lásd: [Http://birosag.hu/sites/default/files/allomanyok/kozadatok/obh/a_biroi_magatartas_bangalor_ei_alapelvei_teljes_1.pdf](http://birosag.hu/sites/default/files/allomanyok/kozadatok/obh/a_biroi_magatartas_bangalor_ei_alapelvei_teljes_1.pdf) (Letöltés ideje: 2015. 12. 10.)

[9] Lásd: 22/2012. (V. 11.) AB határozat

[10] Lásd még: 25/2013. (X.4.) AB határozat.

[11] Lásd: <https://ugyvediosszefogas.hu/site/minden-marad-a-regiben/> (Letöltés ideje: 2015. 12. 10.) Kúria Pkk.V.24543/2016/2. Lásd még: Kúria Pkk.V.24747/2015/2.

[12] Lásd: Ravasz László - Szepesházi Péter: Egy lehetséges bírósági szervezeti modell, kézirat, https://www.facebook.com/Egy%C3%A9ni-B%C3%ADr%C3%B3i-F%C3%BCggetlens%C3%A9g-%C3%A9s-Felel%C5%91ss%C3%A9g-1720290178182363/?ref=aymt_homepage_panel (Letöltés ideje: 2015. 12. 10.)

[13] Lásd: 14/2002. (VIII.1) IM rendelet 30-31. § BÜSZ.

[14] Lásd: Bsz. 11. § (2) bekezdés és BÜSZ 32. §.

[15] Lásd: Darák Péter: Az alkotmányjogi panasz bírói szemmel, Alkotmánybírósági szemle 2012/1. 70-72.

[16] Lásd: Kúria 2381/2011. közigazgatási elvi határozat.

[17] Lásd: 1/2014. (VI. 30.) PK. vélemény.

[18] Pl.: Legfelsőbb Bíróság EBH 2004/1143. és 2006/1448

[19] Lásd: Bakos Kitti: A tisztességes eljáráshoz való jog a jogágak határán 10-11, www.birosag.hu. (Letöltés ideje: 2015. 12. 10.)

[20] Pl. Pécsi Törvényszék 25.P.20.551/2013., Szolnoki Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság 1.M.63/2015.

[21] Lásd: 3003/2013 (I.15.) AB határozat.

[22] Lásd: Egyéni bírói felelősség kontra tisztességes eljáráshoz való jog, fegyelmi felelősség rész.

[23] Lásd: [Http://kuria-birosag.hu/hu/sajto/dr-darak-peter-mutatta-be-borbas-beatrix-biroi-hatalom-karfelelossege-cimmel-megjelent](http://kuria-birosag.hu/hu/sajto/dr-darak-peter-mutatta-be-borbas-beatrix-biroi-hatalom-karfelelossege-cimmel-megjelent) (Letöltés ideje: 2015. 12. 10.)

[24] Pl.: 2868/2102. AB ügy kapcsán nem indult fegyelmi eljárás.

[25] Lásd: Jávör István: Bíróság mint felelőtlen szervezet, kínkeserves korrupció (o.n.)

http://www.academia.edu/8910774/b%C3%ADr%C3%B3s%C3%A1gi_felel%C5%91tlen_szervezet_k%C3%ADnkeserves_korrupci%C3%B3 (Letöltés ideje: 2015. 12. 10.)

[26] Lásd: 1.1., 3.5., 3.6. pont.

[27] Lásd: <http://444.hu/2015/10/15/12-ev-bortont-kapott-a-megvesztegetett-szegedi-biro> (Letöltés ideje: 2015. 12. 10.)

[28] Lásd: [Http://kuria-birosag.hu/hu/sajto/dr-darak-peter-mutatta-be-borbas-beatrix-biroi-hatalomkarfelelossege-cimmel-megjelent](http://kuria-birosag.hu/hu/sajto/dr-darak-peter-mutatta-be-borbas-beatrix-biroi-hatalomkarfelelossege-cimmel-megjelent). (Letöltés ideje: 2015. 12. 10.)

[29] A bírósági bizalmi indexek publikálási helye: http://tenytar.blog.hu/2015/03/24/romokban_a_kozbizalom, Gfk Hungaria (Publikálás ideje: 2015. 13. 24.), Szabó I. László: Az intézményi és szervezeti bizalom helyzete Magyarországon 2014 elején, Nemzet és Biztonság 2014/3. 119-142., OBH jelentés a bíróságok 2014 évi működéséről, www.index.hu: Betegek vagyunk és tanulatlanok. (Letöltés ideje: 2015. 12. 10.)